

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Andra kammaren.

Nr 38.

Lördagen den 8 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den på kammarens bord liggande motionen nr 299 av herr *Lindén m. fl.*

§ 2.

Föredrogs vart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 63 regeringsformen och § 39 mom. 1 riksdagsordningen jämte i ämnet väckta motioner; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarsväsendets fastighetsfond för budgetåret 1940/41;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anordnande av vissa farleder jämte en i ämnet väckt motion;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande av vissa poster i avlöningsstaterna för universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statlig lagerhållning m. m.; och

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II för budgetåret 1939/40 till vissa vedeldningsprov m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Främjande av
bostadsförsörjning för
mindre bemed-
lade, barnrika
familjer.*

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Henriksson**: Herr talman! Det var onekligen med en viss förvåning, som jag tog del av Kungl. Maj:ts förslag att avsätta 10 miljoner kronor till tertiärlån för främjande av byggnadsverksamheten. Med tanke på den situation, som faktiskt varit rådande inom byggnadsbranschen ända sedan slutet av förra året, föreföll det mig, som man här börjat i fel ända.

Den 26 januari erhöll jag kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framföra en interpellation rörande den krisartade situation som redan då var rådande inom byggnadsbranschen. Såsom bakgrund till några synpunkter på problemet skall jag tillåta mig att citera ett par avsnitt ur den interpellationen. Jag yttrade då bland annat:

Andra kammarens protokoll 1940. Nr 38.

Främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer.
(Forts.)

»Sedan krigsutbrottet har tillgången på kapital snabbt minskat och låneräntorna stigit. För producenter av bostadshus har det därför — oavsett om de haft stor eller liten tillgång på eget kapital — uppstått betydande svårigheter att erhålla ordnade lån till fastigheterna, och i många fall har belåning varit omöjlig. Byggnadskreditiven ha ej kunnat lösas, sekundärlån — för vilka ordnade bottenlån är en förutsättning — ha ej kunnat erhållas, och leverantörernas fordringar ha blivit obetalda. Räntan på bottenlån, som förut legat omkring 3 %, har redan stigit till c:a 5 %. I de fall då en långivare överhuvud taget varit villig att diskutera en finansiering så har i vissa fall det villkoret uppställts, att lånet med nyssnämnda ränta skulle bindas på 15 å 20 år.»

Jag framhöll vidare:

»Under den sista månaden ha av materialleverantörer och byggmästare i samarbete gjorts stora ansträngningar för att administrera fastigheterna och om möjligt motverka en katastrofartad kris. Därvid har i många fall ordnats med viss tids betalningsanstånd. Stockholms Byggnadsleverantörförbund har haft en rad sådana fall för utredning och behandling. Genom den plötsliga och hårda åtstramning, som skett i byggnadsbranschens kapitalförsörjning, har hela denna produktionsapparat kommit ur funktion. Visserligen kan fallsemang något fördröjas genom betalningsanstånd, men det är dock uppenbart, att denna situation icke under någon längre tid kan bli hållbar vare sig för byggnadsföretagarna eller för materialleverantörerna. Leverantörerna ha också begränsade kapitalresurser, och det är nödvändigt för dem att få loss de pengar, som nu äro 'fastfrusna' i byggnader. Om detta ej sker, bli de själva nödsakade att inställa sina betalningar. Det måste vidare beaktas, att då byggnadskreditiven ej kunnat återbetalas, så ha de kreditgivande bankerna nödgats låta kreditiven kvarligga i form av kortfristiga lån. Förutom den osäkerhet en sådan finansiering medför för byggnadsproduktionen, så bindes härigenom det kapital, som i den kapitalknappa marknaden annars kunnat stå till förfogande för nya kreditiv och därmed för nya byggnadsföretag.»

Till slut erinrade jag i interpellationen om de följder på olika områden, som en sådan stagnation kunde medföra. Jag meddelade att enligt en utredning, som verkstälts av Stockholms byggmästareförening, kunde de »infrusna» byggnadskreditiven enbart inom Stockholm med förorter vid denna tidpunkt uppskattas till 54 miljoner kronor. Min interpellation utmynnade i en fråga till finansministern, om han ämnade vidtaga några åtgärder för att mildra krisen på denna kreditmarknad.

På den interpellationen har jag ännu ej erhållit något svar. Situationen är fortfarande mycket kritisk inom denna bransch. Svårigheterna ha självfallet vuxit allt eftersom tiden gått. Det är av största betydelse att få till stånd en mera stabil finansiering av redan byggda fastigheter. Men att för närvarande låna upp nya pengar torde vara en fullständig omöjlighet. Var det svårt tidigare, torde det nu, sedan försvarslåneteckningarna tagit fart, vara så gott som omöjligt.

Mot denna bakgrund är det rätt intressant att läsa en passus i socialministerns yttrande i den föreliggande propositionen. Han säger där följande: »Det torde kunna komma att visa sig, att även om tertiärlån på gynnsamma villkor ställas till byggnadsverksamhetens förfogande, denna dock röner avgörande hinder på grund av svårighet eller omöjlighet att erhålla bottenlån och sekundärlån på villkor, som göra byggnadsföretag ekonomiskt möjliga. Detta är emellertid en fråga av allmänt kreditpolitisk natur, som torde få tagas upp i ett vidare sammanhang än det här förevarande.» Ja, herr talman, det är av

Främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer.
(Forts.)

denna anledning, som jag anser, att man börjat i fel ända. Har man inte löst problemen om primärlån och sekundärlån då förefaller det ju rätt sällsamt att anslå 10 miljoner kronor till tertiärlån. Av socialministerns nyss citerade uttalande torde framgå, att man ännu ej ens tagit upp till behandling de problem av »allmänt kreditpolitisk natur», som väl dock obestriddligen måste vara det viktigaste i detta sammanhang. Det förklarar visserligen varför min i januari framförda interpellation är obesvarad, men det är samtidigt anledning att fråga: varför har man inte sökt finna en lösning på dessa betydelsefulla problem?

Sådan situationen nu är, hänger, så vitt jag kan se, tertiärlåneprojektet helt och hållet i luften, ty det lär väl ej vara möjligt att lägga upp taknocken förrän man byggt grunden och rest väggarna.

Om man studerar de i propositionen intagna citaten från olika remissyttranden, finner man, att det från många håll understrukits, att situationen inom byggnadsbranschen är sådan, att särskilda åtgärder från statsmakternas sida måste anses påkallade. Det har vidare understrukits att man i främsta rummet bör bevara de värdefullaste delarna av denna produktionsapparat såsom en beredskap till dess mera normala tider inträda. Det är också min uppfattning i frågan. Men inte kan jag tror, att man når detta syfte på den här föreslagna vägen. Det är hjälp till självhjälp, som den stabilare delen av produktionsapparaten behöver och den borde ha lämnats just genom lämpliga kreditpolitiska åtgärder.

Det torde vara uppenbart, att produktionen av större bostadshus, vilket är verksamhetsfältet för den viktigaste delen av produktionsapparaten, inte får någon glädje av dessa 10 miljoner. Men det föreliggande förslaget har öppnat ett annat perspektiv. Tertiärlånegivningen har vidgats till att omfatta även enfamiljshus. Nu torde det väl förhålla sig så, att bottenfinansieringen för enfamiljshus av mindre typ i rätt stor omfattning redan ombesörjes av det allmänna. Kan man nu också få toppfinansieringen ordnad på fördelaktiga villkor och därmed bygga utan några egna sparslantar, kan det bli strålande tider för H. S. B:s trähus. Men är detta pudelns kärna, då växer min betänksamhet i ännu högre grad.

Nu har det mäktiga statsutskottet enhälligt tillstyrkt förslaget, och man kunde därför efter beryktat föredöme fråga sig: »Vad kan det nytte?» att argumentera emot. I varje fall lär det inte »nytte» till något att här framställa ett yrkande, men jag har dock inte kunnat underlåta, herr talman, att foga dessa randanmärkningar till kammarens protokoll.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall endast med anledning av den föregående ärade talarens yttrande säga några ord.

Beträffande frågan om tertiärkrediten, så är ju principen för det nuvarande förslaget ungefär densamma — skillnaden är mycket obetydlig — som den princip för statsbidrag till tertiärlån, som tillämpades under den förra krisen. Då byggde man också på att primär- och sekundärlån skulle tillhandahållas på den enskilda kreditmarknaden, och det faktiska bestämmandet av hur mycket bostadsbyggande som skulle komma i gång, låg alltså fortfarande hos den enskilda kreditmarknaden. Detta förslag är uppbyggt på samma sätt. Vi ha vågat göra det därför att erfarenheten från förra krisen beträffande effektiviteten av dessa tertiärlån var mycket gynnsam och faktiskt bidrog till att skapa ett ganska betydande bostadsbyggande, som såvitt jag förstär eljest knappast skulle ha kommit till stånd.

Främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer.
(Forts.)

Nu medger jag, att läget är i hög grad annorlunda beskaffat och att det kan finnas fog för den misstanken, att denna form nu inte kommer att leda till resultat. Men då vill jag endast säga, att jag för min del är beredd att tillstyrka, att regeringen framlägger förslag, som öppna kreditmöjligheter även under tertiärkrediten, därest det ur arbetsmarknads- eller bostadsmarknads-synpunkter visar sig vara önskvärt, att en större byggnadsverksamhet på detta område kommer till stånd än den enskilda kapitalmarknaden vill bidra till. Det är det enda jag för närvarande kan säga på denna punkt.

Men det är klart, att om man finner det vara, jag höll på att säga nödvändigt, att det blir ett ökat bostadsbyggande, får ju regeringen se till att nödiga åtgärder för att detta också skall ske kommer till stånd med riksdagens medverkan.

Herr Henriksson: Herr talman! Jag tackar herr statsrådet för dessa upplysningar. Vad jag syftade till var just att framhålla att läget är ett annat nu än det varit under tidigare krisperioder, och detta därför att det av allt att döma inte finns några som helst möjligheter att nu låna upp pengar i marknaden för den privata företagsamheten på området.

Jag skulle då endast vilja tillägga, att det vore ytterligt önskvärt att på något sätt få till stånd en stabiliserad finansiering av redan färdiga hus. Lånen i dessa hus äro egentligen förfallna men måste nu löpa dag för dag på grund av svårigheterna att få dem omplacerade. Det vore naturligtvis önskvärt även för produktionsapparaten, att man kunde få en fastare finansiering i fråga om nybyggda hus.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet Möller: Herr talman! Jag vill bara svara, att det sista ämnet är ju av den beskaffenhet, att det knappast tillkommer mig att ordna den saken. Därför vill jag inte ta upp en diskussion på den punkten utan överlämnar det åt finansministern.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 4.

Föredrogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fortlöpande konsumtionsundersökningar;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till valuta-kontoret;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1940/41; och

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående biträdande av akord med avseende å lån från statens utlåningsfonder m. m.; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 37, i anledning av väckta motioner om utredning rörande effektiv beskattning av vissa lyxvaror.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 5.

Förslag till förordning om nöjesskatt, m. m. Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om nöjesskatt, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Förslag till förordning om nöjesskatt, m. m. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Fru **Rönn-Christiansson**: Herr talman! Vi ha tidigare deklarerat vår principiella inställning till de indirekta skatterna. Vi ställa oss emot dem därför att de mest drabba de breda folklagren; och vi anse att även nöjesskatten hör dit.

Ett av de nöjen, som folk i allmänhet brukar förströ sig med, är biografbesök. Utredningsmannen framhåller enligt propositionen, att även om beskattningen av dessa nöjen ytterligare höjes, kommer publikfrekvensen inte att gå ned, utan man kan räkna med samma antal biografbesökare som tidigare. Alltså, det praktiskt taget enda nöje, som arbetarna ha, blir fördyrat.

Man brukar konstatera, att vi leva i en tid, då man behöver både avspänning och omväxling, men trots detta beskattas dessa nöjen. Nøjesskatten får sin klasskaraktär genom att de privata nöjena i regel bli obeskattade. Det föreliggande förslaget är sämre än de hittills gällande bestämmelserna därför att landskommunerna numera tvingas att beskatta nöjena, och då kan man ställa frågan: Hur är det egentligen ställt med landsbygdens nöjen? Man kan ju befara, att till och med det nöje, som består i att man går och vinkar av tåget, blir beskattat!

Vi ha tidigare anfört att nöjesskatten, när den genomfördes, var av ondo för de bredare folklagren, och föreliggande förslag skärper dessa olägenheter. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag hemställer om bifall till bevillningsutskottets förslag.

Vad gäller »tågavvinkningen» så kan ju någon beskattning härav icke förekomma under andra förhållanden än om det tages entré till »nöjet».

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag såväl därå som på Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

I en till riksdagen avlåten, den 10 maj 1940 dagtecknad proposition nr 262, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionens bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

Förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § valutalagen.

Berörda lagförslag var av följande lydelse:

*Förslag
till
Lag*

om ändrad lydelse av 5 § valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

Häriigenom förordnas, att 5 § valutalagen den 22 juni 1939 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

Förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § valutalagen. (Forts.)

5 §.

Där för tillsyn å efterlevnad av förordnande, som Konungen jämlikt 2 § meddelat, så finnes behöfligt, äge Konungen stadga skyldighet att förete handelsböcker jämte därtill hörande handlingar, så ock medgiva rätt för polismyndighet, riksbanken eller tjänsteman, som riksbanken därtill förordnar, att öppna och granska brev och andra försändelser, som finnas i postverkets vård. Konungen må — — — avsedda ändamålet.

Denna lag träder omedelbart i kraft.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Sandén*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Det förslag, som här föreligger, är av synnerligen ingripande betydelse, då det gäller brevhemligheten. I 5 § föreslås stadgande, att Kungl. Maj:t skall äga medgiva rätt för polismyndighet, riksbanken eller tjänsteman, som riksbanken därtill förordnar, att öppna och granska brev och andra försändelser, som finnas i postverkets vård. Alltså genomföres granskningsrätt beträffande såväl försändelser till och från utlandet som inrikes försändelser.

Går man till förarbetena till lagförslaget finner man, att lagrådets ledamöter ställt sig synnerligen tveksamma till lagen i dess helhet. Två av dem, alltså halva lagrådet, ha direkt yrkat på att förslaget inte skall upphöjas till lag. De två andra ledamöterna ha framhållit, att det visserligen är synnerligen betänkligt att införa de bestämmelser, varom det är fråga, men att de dock inte vilja i nuvarande läge motsätta sig, att förslaget upphöjes till lag. Finansministern har också understrukt det betänkliga i bestämmelserna, vilka han dock anser måste införas, och utskottet har ställt sig på samma linje. Emellertid har utskottet ansett, att inrikes försändelser inte utan synnerligen vägende skäl böra underkastas censurförfarande.

Fortsätter man granskningen, skall man emellertid finna, att valutakontoret, som givit upphov till förslaget, endast begärt, att försändelser *till och från utlandet* skola granskas för att man skall kunna kontrollera, att de icke innehålla valuta. Det står i utlåtandet på sidan 2 överst. De två ledamöter av lagrådet, som ställt sig avvisande till förslaget, ha betonat, att beträffande inrikes försändelser man har möjlighet att ingripa enligt den lagstiftning av 1933, som innehåller regler om vissa tvångsmedel i brottmål. 1933 års lag, säga dessa ledamöter, torde erbjuda skydd för det fall, då anledning föreligger att antaga, att viss försändelse innehåller valuta, som ej får utföras eller införas.

Under sådana förhållanden, herr talman, tillåter jag mig föreslå, att lagen ändras så, att den blott kommer att omfatta försändelser till eller från utlandet. Det skulle ske därigenom, att man i 5 § efter ordet »försändelser» infogar orden »till eller från utlandet». Då kommer lagen bara att gälla försändelser till eller från utlandet, och beträffande inrikes försändelser får man gå till 1933 års lag för de utomordentligt sällsynta fall, då ett ingripande skulle behöva förekomma.

Jag tillåter mig, herr talman, att ytterligare nämna, att förslag i samma riktning kommer att framställas i första kammaren.

Mitt yrkande har framgått av mitt anförande.

Förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § valutalagen. (Forts.)

Herr Svedman: Herr talman! Den föreliggande kungl. propositionen har föranletts av den omständigheten, att man konstaterat, att valutaförordningens förbud mot införsel och utförsel av valuta kringgås genom att valuta försändes med posten även i oassurerade och orekommenderade brev. Att därför begära en kontroll över försändelser både inom landet och till adressat eller från avsändare utanför landets gränser är givetvis befogat.

Såsom den föregående ärade talaren påpekade, ha lagrådets ledamöter varit av delade meningar om att upphöja ett förslag som detta till lag. Särskilt ha betänkligheterna gällt försändelser inom riket. Bankoutskottet har emellertid, under framhållande av sin tveksamhet i detta stycke, inte velat avstyrka förslaget. Anledningen till att utskottet medtagit jämväl inrikes postförsändelser är den, att man påstår, att dylika försändelser kunna bringa på spår försändelser från utlandet och vice versa. Även om sålunda inte inrikesförsändelserna i och för sig behöva anses farliga, ha de ett sekundärt intresse i detta sammanhang, som Kungl. Maj:t inte kunnat förbise.

Allt hänger givetvis på, då det gäller en fråga som den förevarande, hur tillämpningen kommer att ske. Utskottet har också påpekat vikten av att lagstiftningen handhas med största varsamhet och att så vitt möjligt garantier vinnas mot onödiga ingripanden i de enskilda rättigheterna. I det syftet påpekar utskottet nödvändigheten av att omsorg iakttages vid urvalet av den personal, åt vilken skall inrymmas befogenhet att öppna och granska postförsändelser. Särskilt framhåller utskottet, att vad postförsändelser inom riket angår, dylika inte utan synnerligen vägande skäl böra underkastas censurförfarande.

Med påpekande av, herr talman, att lagen nu föreslås skola ha blott ett års giltighet, och under framhållande av vad utskottet betonar, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmbäck: Herr talman! I det anförande, som utskottets representant höll, underströk han ungefär samma synpunkter som jag. Det var emellertid en sak, som han inte gick in på. Det var de båda lagrådsledamöternas direkta uttalande, att 1933 års lag skulle vara tillräcklig, när det gäller inrikes försändelser. Och det är vid dylikt förhållande, herr talman, som jag för min del anser det onödigt att ge lagen denna utomordentligt vidsträckta avfattning, som medgiver, att varje svensk postförsändelse, inrikes och utrikes, skall kunna brytas för att underkastas valutakontroll, isynnerhet som det väl bara kan tänkas några enstaka fall, då andra försändelser än sådana mellan Sverige och utlandet kunna innehålla valuta.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herr Holmbäck under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Holmbäck begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Holmbäck under överläggningen framställda yrkandet.

Förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § valutalagen. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs bankoutsrottets memorial, nr 43, angående ersättning till viss hos 1940 års riksdag anställd personal vid inkallelse till militärtjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap m. m.; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 8.

Föredrogs bankoutsrottets memorial, nr 44, angående tilläggsarvoden till sekreteraren och notarien med sekreterargöromål hos första lagutskottet.

Tilläggsarvoden till sekreteraren och notarien med sekreterargöromål hos första lagutskottet.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Barnekow: Herr talman! Det är icke min mening att yrka avslag på detta bankoutsrottets förslag, ehuru väl man kan hysa vissa betänkligheter beträffande den princip, som utskottet här gått in för. Jag har begärt ordet för att för kammaren påpeka, att om kammaren godkänner detta förslag, torde det få vissa konsekvenser; det torde då bli så, att det kanske redan i år kommer framställningar om dylika tilläggsarvoden även från andra utskott. Jag har bara velat göra kammaren uppmärksam på detta och har icke något särskilt yrkande att göra.

Herr Andersson i Falkenberg: Herr talman! Vad den föregående ärade talaren påpekade är nog alldeles riktigt. Men det är att märka, att riksdagen hade samma principiella inställning till denna fråga redan förra året. Och även om man kan hysa vissa betänkligheter mot detta förslag, måste man ändå erkänna, att det är oriktigt, att en statstjänsteman, som är anställd hos riksdagen och på grund därav måste avstå från samtliga med den ordinarie statstjänsten förenade avlöningsförmåner, därigenom ekonomiskt skall få det sämre ställt. I allmänhet är det väl ändå så, att de tjänstemän, som tjänstgöra inom riksdagens utskott och under tiden helt få lämna sin ordinarie statstjänst, få mera påfrestande arbete inom utskotten än vad de ha i den ordinarie tjänsten. Under sådana förhållanden är det väl orimligt, att de skola gå miste om en del av sin inkomst under denna tid. Man får väl ändå taga hänsyn till detta förhållande, framför allt som det för vissa utskott måste anses nödvändigt att få särskilt dugliga personer för tjänstgöringen inom utskotten.

Det är denna omständighet, som bankoutsrottet måst taga hänsyn till såväl förra året som i år och som gör, att jag ber att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Lindqvist: Herr talman! Då det är första lagutskottet, som gjort framställning i förevarande ärende, skall jag be att få säga några ord därom.

Såsom framgår av bankoutsrottets utlåtande har vår framställning icke vunnit beaktande i den utsträckning, som vi föreslagit. Trots att det enligt min uppfattning funnits mycket goda skäl för att tillstyrka vår framställning i oförändrat skick, skall jag icke nu göra något annat yrkande än om bifall till det förslag, som bankoutsrottet här kommit med. Vi hava gjort denna framställning först efter mycket noggrant övervägande, och vi äro visst icke

Tilläggsarvoden till sekreteraren och notarien med sekreterargöromål hos första lagutskottet. (Forts.)

de, som vilja slösa. Vi ha även visat, att vi vilja iakttaga all den sparsamhet som är möjligt. Vi ha nämligen tidigare haft tre personer anställda i utskottets kansli, men under de senaste åren ha vi nöjt oss med två, och detta har naturligtvis medfört, att det blivit ökat arbete för dessa två. Det kan, såsom herr Andersson i Falkenberg sade, icke vara annat än riktigt, att de hos riksdagens ständiga utskott tjänstgörande erhålla en merinkomst för det oerhörda arbete, som de få nedlägga såsom utskottssekreterare.

Herr talman! Jag har endast velat säga detta och har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av väckt motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående översten F. A. K. Allbrandts tjänstepensionsförmåner i händelse av förflyttning till lägre beställning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 52, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet, dels ock vissa i ämnet väckta motioner.

Genom en den 17 maj 1940 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 260, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft åtskilliga inom riksdagen avgivna, i utlåtandet närmare omförmälda motioner.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom förevarande proposition, nr 260, framlagda lagförslaget, måtte för sin del antaga av utskottet framlagt förslag till lag angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m.;

B) att de i ämnet väckta motionerna I: 77, 218, 221 och 222 samt II: 143, 274, 280 och 281, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1:o) av herrar *Karl Karlsson*, *Knut Petersson* och *Hedlund* i Östersund, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att förevarande proposition, nr 260, icke måtte av riksdagen bifallas; samt

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

B) att de i ämnet väckta motionerna I: 77, 218, 221 och 222 samt II: 143, 274, 280 och 281, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2:o) av herr *Lundstedt*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Den proposition, som nu är föremål för kammarens behandling, utgår ju från den principen, att när det gäller att ingripa mot statsfientliga sammanslutningar, skall detta ingripande ske i form av ett samarbete mellan regering och riksdag. Genom ett sådant system har det förefallit Kungl. Maj:t, som om den bästa garantien skulle vinnas för att ett dylikt ingripande komme att ske på ett sätt, som icke innebure någon fara för demokratien, utan som i stället fyllde sin uppgift att utgöra ett skydd och ett värn för vårt demokratiska statskick.

Utskottet har företagit en del ändringar i den kungl. propositionen. De viktigaste av dessa ändringar gå ut på att göra det samarbete mellan regering och riksdag, som föreslås i propositionen, intimare än vad där angives. Dessa ändringar ligga alldeles i propositionens linje, och då de äro utformade på ett sådant sätt, att de icke medföra något dröjsmål med avgörandena, som kan vara menligt för effektiviteten, har jag inga invändningar att göra emot utskottets ändringsförslag.

Jag skall tillåta mig att härtill foga några korta anmärkningar. Det är så, att denna proposition är utformad på grund av den allvarliga tid, vari vi leva, och den har fått sin prägel av tidsomständigheterna. I det fallet är den ju likartad med de lagförslag, som på sista tiden tillkommit i åtskilliga av Europas demokratiska länder. Det har i motioner, och även i reservationer till utskottets utlåtande, framkastats den tanken, att man i detta sammanhang skulle ha upptagit arbetet på att åstadkomma en lagstiftning gent emot statsfientliga sammanslutningar, som skulle vara avsedd för lugnare tider och ha en permanent karaktär. För min del tror jag, att det är lämpligast, att en lagstiftning med detta syfte utarbetas under lugna tider, då man har större förutsättningar att anpassa den efter de, som vi få hoppas, bestående lugna förhållanden, som skola efterträda den kris, som nu går fram genom Europa. Det har i samband med denna tanke framförts det förslaget, att man skulle indela de statsfientliga sammanslutningarna i två grupper, å ena sidan en grupp, som skulle betecknas som politiska organisationer, och å andra sidan en grupp, som skulle vara av annan karaktär. Man har då ansett, att just denna senare grupp skulle bli föremål för den permanenta lagstiftningen, och de båda grupperna skulle underkastas en helt och hållet olika behandling.

Såsom exempel på sammanslutningar av annan karaktär än den politiska har man i en reservation till utskottets utlåtande anført sammanslutningar, vilkas verksamhet visat sig ägnad att skada rikets försvar eller folkförsörjningen. Jag vill med avseende å detta problem först och främst framhålla, att det naturligtvis är mycket svårt att beträffande sammanslutningar av statsfientlig natur skilja mellan å ena sidan de politiska och å andra sidan de politiska. Det kommer naturligtvis att finnas en rad av övergångsformer, som kunna vara mycket svåra att bedöma på ett riktigt sätt, ett bedömande som naturligtvis dock måste ske, ifall man skall använda olika metoder för behandling av sammanslutningar av ena eller andra slaget. Vidare vill jag hemställa, huruvida det icke är att gå för långt, ifall man vill ingripa i t. ex. sådana

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

(Forts.)

sammanslutningar, som kunna ha visat sig ägnade att skada rikets försvar eller folkförsörjningen, för den händelse dessa sammanslutningars verksamhet icke är av politisk betydelse. Man kan då komma att ingripa mot rent ideella föreningar, t. ex. pacifistiska föreningar, som dock röra sig på sådant plan, att de icke ha någon direkt politisk betydelse. Enligt min åsikt bör en så djuptgående åtgärd, som det här är fråga om, en åtgärd som ju innebär ett ingripande i församlingsrätten av mycket allvarlig karaktär, endast ske såsom en politisk nödfallsåtgärd, som ett utslag av en nödvärnsrätt, som man tyvärr måste tillgripa.

För närvarande finns det, såvitt jag vet, icke något demokratiskt land i Europa, som har ansett sig kunna avvara en lagstiftning riktad emot de statsfientliga organisationerna. Det är enligt min uppfattning också oundvikligt, att en sådan lagstiftning kommer till stånd i vårt land. Den utformning, som förslaget till en sådan lagstiftning har fått i propositionen och i utskottets utlåtande, är så avvägd, att den icke skall medföra onödigt intrång i föreningsrätten. Den har också gjorts tidsbegränsad, vilket har skett i syfte att tydligt klargöra, att det här är fråga om ett ingripande på ett ömtåligt område, varför detta ingripande icke bör bestå längre tid än det är oundgängligen nödvändigt, att det äger rum i den form, som här föreslagits. Jag vågar tro, att kammaren kan med tillförsikt gå till en lösning av detta nödvärnsproblem efter de linjer, som äro föreslagna i utskottets betänkande.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! Då jag jämte två andra utskottsledamöter reserverat mig mot den kungl. propositionen, så beror detta icke därpå att vi anse, att samhället icke skall värna sig mot sammanslutningar av statsfientlig karaktär. Snarare innebär vår reservation en skärpning av den kamp, som samhället måste föra mot dessa organisationer.

Denna fråga visar mer än andra, huru svårt det är att lagstifta på detta område. Redan år 1935 aktualiserades denna fråga. Olika förslag till en lösning i form av en beredskapslag för att i ett givet ögonblick användas emot sammanslutningar av statsfientlig karaktär voro då uppe. De lagförslag i detta syfte, som därefter framlagts, ha alla byggt på beredskapslagens principer, och det är naturligtvis därför alla dessa förslag också ha byggt på att domstolarna skulle vara den myndighet, som skulle pröva och avgöra, i vilken mån en sammanslutning gjort sig skyldig till sådan förseelse, att den borde upplösas. Nu har man i såväl den kungl. propositionen som i utskottets utlåtande avvikit ifrån principen om att domstolarna skola ha hand om upplösning förfarandet; det förbehåller sig riksdagen och regeringen själva att klara. Under sådana förhållanden finna vi reseranter det mindre välbetänkt att skriva en beredskapslag. Vi anse det nämligen vara mera effektivt att tillgripa en lagstiftning i varje särskilt fall, då de statsfientliga sammanslutningarna uppträda till verklig fara för riket. Det kan icke enligt vår uppfattning vara lämpligt, att riksdagen ger sig själv en lag, som riksdagen vid ett visst tillfälle skall tillämpa, en lagstiftning, där man gör en brottsbeskrivning på verksamheten, som så klavbinder riksdagen, att vi i ett givet ögonblick icke skulle kunna tillgripa lagen, därför att lagen själv hindrar det. Jag förutsätter nämligen, att när riksdagen själv gör sig till lagtillämpare, får riksdagen lov att följa den lag, som riksdagen själv har skrivit. Det går sålunda icke an att säga, att även om en viss sammanslutnings verksamhet icke passar in på brottsbeskrivningen, så klippa vi till i alla fall. Det skulle ju vara att draga ned riksdagen till en ringaktning inför allmänheten, som riksdagen icke är värd.

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

Hindrar man då genom denna beredskapslag en effektiv kamp emot samhällsfientliga sammanslutningar? Ja, efter min uppfattning gör man det. Riksdagen talar om för de sammanslutningar det gäller, huru de skola inrikta sin vandel för att undgå upplösningsförfarande. De organisationer, som man fruktar, komma alldeles säkert att anpassa sitt program och sin verksamhet så, att dessa icke passa in på lagens beskrivning på vad som är brottsligt, men verksamheten kan vara lika brottslig för det. Den förändring i första paragrafen, som första lagutskottet föreslår, anser jag vara en försämring av den kungl. propositionen, om vi nu skola ta en beredskapslag. Paragrafen är till hela sin byggnad lika med det kungl. förslaget, men utskottet skiljer sig i fråga om lagstiftningens princip från Kungl. Maj:ts förslag, ty medan propositionen bygger på att man skall ha rätt att ingripa mot statsfientliga sammanslutningar med ledning av deras syfte, så skriver åtminstone första lagutskottet i motiveringen till lagen, att man endast skall ingripa, när verksamheten blivit så brottslig, att sammanslutningen gör sig skyldig till sådana förseelser, som den enskilde straffas för enligt 8 kap. strafflagen. Första lagutskottet menar, att så länge sammanslutningen icke gjort sig skyldig till dylik förseelse, icke förrän sammanslutningen är av den art, att den skadar rikets säkerhet, skall samhället ingripa. Vi som vilja ha en lagstiftning för varje särskilt fall anse, att vi icke skola tillåta en sammanslutning av statsfientlig natur att arbeta så länge, att man kan konstatera, att verksamheten är till fara för rikets säkerhet. Vi skola ha rätt att på ett mycket tidigare stadium ingripa och under förhållanden, som icke binda oss med de former vi tidigare antagit. Men, säger man, beredskapslagen är nödvändig därför att det gäller ett snabbt handlande, och beredskapslagen öppnar vägen därför. Utskotts-förslaget bygger på att en upplösning av sådana sammanslutningar, som det här är fråga om, skall ske genom en samverkan mellan regering och riksdag, därvid riksdagen skall ha det största inflytandet. Ett ingripande skall ej ske — detta bekräftade statsrådet nyss — annat än då landet befinner sig i ett utomordentligt farofyllt läge. Riksdagen är alltså alltid samlad, när en sådan här lagstiftning skall tillgripas mot samhällsfientliga sammanslutningar. Då frågar jag mig: Går det snabbare att döma till upplösning av en samhälls-farlig sammanslutning, när vi ha en beredskapslag klar, än om vi för det särskilda fallet tillgripa en lag. Jag kan icke finna, att en lagstiftning för det särskilda fallet är ägnad att mera försena ett ingripande mot samhällsfientliga sammanslutningar än vad en beredskapslagstiftning är. Riksdagen kan handla snabbt, när riksdagen är tvingad därtill. Jag erinrar i det avseendet om, att när vi för några år sedan fingo Kreugerkraschen över oss kunde första lagutskottet och riksdagen på mindre än fem timmar genomföra en lag, som under samma tidrymd utarbetats av regeringen och behandlats av lagrådet. En lag som denna moratorielag var minst lika svår att åstadkomma som en lagstiftning avseende ett ögonblickligt ingripande mot sammanslutningar av samhällsfientlig natur. Vår reservation avser sålunda, herr talman, ett effektivare bekämpande av de samhällsfientliga sammanslutningarna än vad Kungl. Maj:ts och utskottets förslag gör.

Jag tror icke, att jag förräder något som bör bevaras hemligt, om jag säger, att första lagutskottet, när det ändrade Kungl. Maj:ts förslag, lät leda sig av något, som varit vägledande för oss alla, när vi diskuterat denna fråga, nämligen att vi icke skola skriva en lag mot samhällsfientliga sammanslutningar, där endast den ena sidan av de kända riktningarna nås av lagen. I 1 § första stycket är utskottsutlåtandet i fråga om beskrivningen på de sammanslutningar, som skola kunna upplösas, ända till de spärrade raderna, lika med

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

(Forts.)

Kungl. Maj:ts förslag. Innebörden av paragrafens första del är att — för att nu ta ett exempel — det kommunistiska partiet utan att göra sig skyldigt till sådan brottslig handling, varom talas i 8 kapitlet strafflagen, med tillämpning av det föreliggande förslaget kan upplösas därför att det i sitt program och i sina proklamationer accepterat våldet såsom medel för förverkligandet av sin idealstat. Jag är icke förskräckt vare sig för program eller för resolutioner, men denna lag är skriven så att det kommunistiska partiet satt sig självt i den ställningen att det kan upplösas enligt denna lag. Samhällsfarligheten är olika vid olika tillfällen, och sammanslutningarna bli farliga allt efter den tid som vi befinna oss i. För fem månader sedan skulle väl ingen ha dragit sig för att tillämpa denna lags första paragrafs första stycke på kommunisterna. Men i nuvarande stund finns det ingen anledning att göra det, medan det däremot vore i hög grad av behovet påkallat att vi ingrepe mot den andra riktningen, nazisterna. Men dem när man icke, ty de täcka sin samhällsfientlighet genom att säga: Vi vilja genom lagliga former åstadkomma det samhällsskick, som vi sträva efter. Jag tycker, att vi skola lagstifta rättvist åt båda hållen, och att det vore bättre, när vi icke kunna nå de olika organisationerna på grund av deras programs och resolutioners beskaffenhet, att icke ha någon sådan här paragraf utan en lagstiftning sådan som vi reserveranter förorda. Vi vilja ingripa emot de samhällsfientliga sammanslutningarna utan att kontrollera deras program. Vi bara konstatera, att deras verksamhet är samhällsfientlig, och genom en särskild lag upplösas de.

Herr talman! Jag vet så innerligt väl, att andra kammaren nu kommer att taga detta utskottsmajoritetens förslag. Detta innebär att vi få en beredskapslagstiftning, som vi icke komma att tillämpa förrän det kanske är för sent. Jag vet tillika, att denna proposition måste ha framkommit på grund av en stark opinion att komma åt vissa sammanslutningar. Jag vet, att samma opinion kommer att kräva att lagen obönhörligen skall tillämpas just nu. Jag vet tillika, att riksdagen i detta ögonblick icke skulle vilja tillämpa lagen mot de organisationer, som man kan tillämpa den emot. Jag frågar mig då: Är det en skyddsåtgärd att tillskapa en lagstiftning, som bara leder till irritation och som icke blir verkningsfull mot de sammanslutningar man vill bekämpa. Herr talman! Detta är skälet för att jag yrkar bifall till herr Karl Karlssons m. fl. reservation.

I detta anförande instämde herrar *Andersson* i Löbbo, *Gustafsson* i Bogla och *Holm*.

Herr *Senander*: Herr talman! I anföranden här i kammaren och i den motion vi avlämnat ha vi tidigare karakteriserat det antidemokratiska förslag, som riksdagen nu behandlar. Jag tror emellertid, att det är på sin plats att några ytterligare kommentarer göras.

Efter alla de uttalanden, som gjorts om planerna på en förbudslagstiftning av det slag, det här gäller, är det tydligt — och det har bekräftats genom den föregående talarens anförande — att lagen i första hand är ämnad som ett tillhygge mot det kommunistiska partiet. Det är ju för övrigt otänkbart, att lagen i nuvarande situation skulle komma att användas mot någon av de sammanslutningar, som politiskt likriktats i den nationella samlingens tecken. Uppenbart är emellertid, att lagen i en annan situation kan utnyttjas mot vilken sammanslutning som helst, som icke villigt låter likrikta sin verksamhet med den härskande regimen. Det är här icke fråga om det första försöket att förbjuda kommunistiska partiets verksamhet. År 1936 föll ett förslag

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

om en förbudslag här i riksdagen på endast ett par röster. Det förslaget grundades, som väl alla känna till, på ett av en statlig kommitté hoprafsat material, som till stor del bestod av klumpiga förfalskningar. Någon saklig grund för ett förbud kunde denna kommitté icke finna. Den lag, som vi i dag behandla, är i det avseendet en god parallell till det förslag, som behandlades 1936. Den formella grunden till den nu föreslagna lagen utgöres av en del plumpa och vettlösa beskyllningar, som gå ut på att vi kommunister skulle bedriva landsförrädisk verksamhet. Naturligtvis har det aldrig fallit de värda herrar in, som odlat denna tes, att de äro skyldiga att bevisa den. Det inträffade ju tvärtom för icke så länge sedan i kammaren, att en framstående ledamot, när han ställdes mot väggen för sitt kverulanta om-tuggande av beskyllningen mot oss kommunister, i stället för att bevisa den krävde, att vi skulle bevisa vår oskuld. Det kan självfallet under sådana förhållanden icke längre falla oss in att syssla med de obevisade och obevisbara beskyllningarna mot kommunistiska partiet och dess medlemmar. Detta är så mycket mindre befogat som beskyllningarna för landsförräderi icke utgöra den verkliga grunden till lagstiftningen utan endast äro ägnade att utgöra en maskering för ett annat syfte. Jag tänker därför i stället uppehålla mig vid den verkliga orsaken till lagen och lämnar med förakt de mot oss riktade beskyllningarna åt sitt värde.

Det verkliga syftet med förbudslagstiftningen är att förhindra varje försök att bekämpa den krispolitik, som borgfredspartierna i allra största samförstånd gjort upp. Den ledande principen i detta program är att folkets stora massor skola bära krisens alla bördor. Under ett mycket fagert tal om nödvändigheten att bringa offer för bevarandet av freden åt landet söker man till en början förmå arbetarna och med dem jämställda att underkasta sig den skärpta utplundring, som är en förutsättning för programmets genomförande. Genom ett fördomsfritt utnyttjande av den fredskärlek, som är så stark hos massorna, har man hunnit ett gott stycke på vägen mot programmets förverkligande. En väldig direkt och indirekt skatteböroda har redan pålagts svenska folket och nya skatter planeras. Det gäller som bekant att täcka ett budgetunderskott, som på grund av en vanvetlig upprustning icke längre räknas i miljoner utan stiger över miljarden. De arbetandes levnadsstandard sänkes också på andra mera direkta vägar. Någon verklig kompensation för de ständigt stegrade livsmedelskostnaderna lämnas icke. Arbetarnas reallöner försämras därför i takt med livsmedelsprisernas stegring. Vi ha redan en omfattande arbetslöshetsskara, som tvingas i fullständigt beroende av en på grund av krisförhållandena allt mera skoningslös fattigvårdsbyråkrati. Många tiotusental av de till beredskapstjänst inkallade och deras familjer gå mot en allt djupare ekonomisk misär.

Naturligtvis kan man till en tid föra en sådan politik. Så länge fruktan för krig intar en dominerande plats i massornas medvetande, så länge de på grund av en förljungen agitation få den uppfattningen, att alla samhällsmedlemmar bära bördorna lika, så länge kan en dylik politik fortgå tämligen friktionsfritt. Men det behövs ingen särskild bevisning för att man skall förstå, att det finns en gräns för vad massorna tåla i fråga om försakelser och umbäranden. Den psykos, som man lyckades uppamma här i landet under Finlandskriget och vars bärande argument var, att »hög och låg» hade ett gemensamt fosterland, som vi alla hade samma intresse att försvara, den psykosens släpper sitt tag i samma ögonblick massorna förstå, att »gemensamheten» mellan »hög och låg» endast är en tom fras. Det är just medvetandet om att massornas frivilliga medverkan till sin egen utplundring ganska snart

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

(Forts.)

kommer att ersättas med kamp mot utsugningen och mot det kapitalistiska systemet överhuvud taget som föranleder reaktionen här i landet att skapa lagar, som hindra denna kamp, som redan nu signaleras.

Jämsides med genomförandet av krisprogrammet för säkrandet av arbetsköparnas krigsprofiter ha regering och riksdag genomfört en serie lagar i syfte att under alla förhållanden säkra krisprogrammets fortsatta tillämpning. De som i dag mera än någonsin tidigare tala om frihet, demokrati och humanitet äro nu i färd med att avveckla demokratien för att kunna med våld undertrycka alla strävanden från massornas sida att tillkämpa sig en verklig frihet. I sådant syfte har man åstadkommit ett väldigt antidemokratiskt lagkomplex, som faktiskt öppnat en bred inkörsport till den oinskränkta kapitalistiska diktaturen. Detta komplex skall nu krönas med en lag, som ger möjlighet att helt förbjuda det kommunistiska partiet.

Orsaken är klar. Vårt parti är ett arbetarklassens kämpande parti, som vägrar att inordna sig i eller underkasta sig den nationella samling, som etablerats mellan borgfredspartierna. Under den finsk-ryska konflikten var vårt parti i främsta ledet, då det gällde att bekämpa de ansvarslösa brottslingar, som sökte dra Sverige in i det imperialistiska storkriget via ett militärt ingripande i Finland. Vi ha — såsom framgår av vad jag nyss sade — öppet förklarat oss som motståndare till en krispolitik, som till skydd för krigsprofitörerna lägger de tyngsta bördorna på det arbetande folket. Det är denna vår politik, politiken att skydda arbetarmassornas levnadsstandard och att hålla vårt land utanför kriget, som upptänt reaktionens hat. En sådan politik korsar arbetsköparnas planer att berika sig på kriget och det egna landets våldsamma upprustning. Det är denna vår politik som kommer att utgöra ett allt allvarigare hinder för arbetsköparna och de reformistiska ledarna att kvarhålla massorna i passivitet. Det är för att säkerställa profiten och för att förbehålla sig ett oinskränkt inflytande på frågan om krig eller fred för landet, varvid avgörandet helt beror på vad som i den ena eller andra situationen gagnar kapitalismens intressen, som reaktionen nu genom sin statsapparat skaffar sig fullmakter för att med våld slå ned alla som ställa sig i vägen för dess planer. Här ha vi bakgrunden till och syftet med den förslagna fullmaktslagen. Talet om att den skall användas mot landsförrädisk och annan landskadlig verksamhet motsäges av en rad fakta. Om lagen haft något sådant till huvudsyfte, så skulle den ha adresserats åt annat håll än till det kommunistiska partiet och arbetarklassen. Ty nog finns det landsförrädiska och landsskadliga krafter här i landet! Finns det någon som exempelvis vill påstå, att icke krigsaktivisterna under finlandskriget bedrev en landsförrädisk och landsskadlig verksamhet, då de satte in all sin kraft på att driva landet ut i krig och till och med planerade en statskupp för genomförandet av sina brottsliga avsikter? Finns det någon som tvivlar på att icke dessa desperados i ett givet ögonblick skulle begå landsförrädiska handlingar, om det gagnade deras utrikespolitiska syften? Finns det någon i denna kammare som verkligen tror på sagan att vårt land är kemiskt fritt från quislingar? Skulle så vara fallet bör man lämpligen tala med våra beredskapsinkallade, som ha en hel del att berätta om den saken. Eller har man glömt, att vårt lands storfinans för icke så länge sedan betecknades som landsskadlig i bondeförbundets valupprop? När ha för övrigt storfinansens män visat någonting annat än att de ha sitt fosterland där de vinna den säkraste placeringen för sitt kapital? Vill någon påstå, att det var landsgagnande när de skyndade att sätta sina miljoner i säkerhet i utlandet, då det egna landet måste bottenkrapa sina resurser för att bekosta en upprustning, som främst gagnar de rikas intres-

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

sen? Jag vill också erinra om, att de landsförrädare och spioner, som överbevisats och dömts här i landet, tillhört partier, som anse sig ha monopol på att representera svenskheten framför alla andra. Bland dessa ha ni de verkliga femtekolonnarna! Men de tyckas på något sätt vara oantastliga. För dem ha ni inte stiftat några undantagslagar. Det är betecknande, att den reaktionära pressen icke förutsatt någonting annat än att den nu föreslagna lagen skall användas mot kommunistiska partiet. Man kan invända, att lagen gäller för alla, men denna invändning är ohållbar. Likheten inför lagen slutar, där klassgränserna börja. Vi behöva bara se på tryckfrihetsförordningens tillämpning i dessa dagar för att få belägg för riktigheten i detta påstående. Under det att de kommunistiska tidningarna regelrätt blivit fällda, då de åtalats, så ha praktiskt taget alla andra tidningar, som åtalats, blivit frikända. Den ökända Norrbottens-Kuriren gick sålunda klar för en artikel, i vilken den blottat militära förhållanden. En nazisttidning frikändes, trots att den prisat Quislings landsförrädiska hållning. Sådan är likheten inför lagen i praktiken.

Den nu föreslagna förbudslagen riktar sig inte mot de verkliga femtekolonnarna. Tvärtom kan den bli ett vapen i händerna på quislingar och deras jämlingar. Den frenetiska kamp, man för mot oss kommunister, är det allra bästa skydd för de verkliga landsförrädarna. Tag-fast-tjuven-taktiken har alltid varit en förnämlig tillgång för en sjunkande samhällsklass. Bakom en ridå av lögner, smädelser, förtal och förföljelser mot dem, som stått i opposition, har varje sådan samhällsklass dolt sina utvecklingsfientliga syften.

Historien utprepar sig. I slutet av förra seklet var det socialdemokratien, som stämplades såsom en landsförrädisk rörelse. I dag är det den kommunistiska rörelsen, som åsättes denna beteckning. Skillnaden är nu den, att socialdemokratiens ledare stå på andra sidan och medverka till genomförandet av lagar, som drabba den kämpande arbetarrörelsen och därmed bli till ett skydd för landsskadliga och folkfientliga element — ett skydd för den kapitalistiska utsgningen, vars avskaffande genom klasskamp ännu förutsättes i det socialdemokratiska partiprogrammet.

Ni ha genom den förbudslag, som nu skall genomföras, och genom en rad andra åtgärder sökt placera oss kommunister på de anklagades bänk. Jag har förut visat, att ni sakna all rätt att anklaga oss, och jag understryker, att vi inte inta en svarandes position. Vi anklaga själva. Det är ni, som företräda en landsskadlig och folkfientlig politik. Det är ni, som representera ett system, som endast kan bjuda folken en framtid av krig, kriser, fattigdom och nöd. Det är ni, som i storfinansens intresse genomföra en krispolitik, som betyder en våldsam sänkning av de arbetande massornas levnadsstandard, och som för att trygga genomförandet av denna politik skapar lagar, som driva kommunister och andra radikala arbetare till fängelserna. Det är ni, som genom er politik möjliggjort våldsdåd mot kommunister, som jagat dem från arbetsplatserna och berövat dem och deras familjer sin utkomst. Men vi förklara, liksom vi gjort vid flera tidigare tillfällen, att inga lagar, inga fängelsestraff eller andra förföljelser kunna hindra den historiska utvecklingen. Motsättningarna mellan klasserna kunna icke upphävas genom lagar och dekret. Kampen mellan klasserna kommer att fortsätta och skärpas. »Denna klasskamp» — jag slutar med att citera direkt ur det socialdemokratiska partiprogrammet — »skall icke upphöra, förrän samhället så omdanats, att den kapitalistiska utsgningen är helt upphävd, klassamhället fallet och massfattigdomen avskaffad.»

Herr talman! Jag hemställer om bifall till yrkandet, men icke till moti-

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

veringen i den av herrar Karl Karlsson, Knut Petersson och Hedlund i Östersund avgivna reservationen.

Herr Lindqvist: Herr talman! Herr Senander har såsom riksdagsman rätt att yttra sig, men denna hans rätt kan icke förpliktiga mig eller någon annan från utskottet till ett ingående svaromål på de anmärkningar och erinringar, han haft att göra mot det föreliggande förslaget.

Jag har begärt ordet för att begagna tillfället att yrka bifall till utskottets förslag. Detta förslag skiljer sig nu på några punkter från Kungl. Maj:ts förslag. Dock skulle jag vilja säga, att avsikten i såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag nog är i sak densamma. Herr Hedlund i Östersund har, vilket icke är så sällsynt, försökt att gå sina egna vägar — och intet ont i det. Det är tydligt, att en lagstiftning, sådan som den ifrågasatta, går att ordna på olika sätt, och jag håller visst icke för otroligt, att det skulle gått att få en lagstiftning av det innehåll som herr Hedlund i Östersund och hans medreservanter ifrågasatta. Här föreligger emellertid ett förslag i form av en kungl. proposition, som är byggd på andra principer än herr Hedlund i Östersund vill ha uppställda för en lagstiftning. Detta förslag från Kungl. Maj:t har kommit fram först efter veckors, ja, månaders övervägande, under det att herr Hedlunds i Östersund förslag kommit efter en mycket kort tids övervägande. Huru duktiga vi än äro i första lagutskottet, ha vi icke samma möjligheter att blicka in i och bedöma alla omständigheter, som man haft inom justitiedepartementet.

Den ifrågasatta lagstiftningen är, såsom departementschefen säger, mycket omtvistad. I sitt anförande till statsrådsprotokollet säger han bland annat följande: »Från skilda håll ha uttalats betänkligheter mot en sådan lagstiftning. Därvid har framhållits bland annat, att betydelsen av ett förbud icke finge överskattas. Det låge i sakens natur, att det egentliga landsförrådiska arbetet redan nu måste bedrivas i hemliga former. I den mån sådan verksamhet förekomme, torde den omhänderhavas av ett tämligen begränsat antal personer. Detta underjordiska arbete vore uppenbarligen det farligaste och torde icke effektivt kunna hindras genom ett mot organisationerna riktat förbud. Vidare ha uttalats farhågor för att den statsfientliga verksamheten efter en sådan lagstiftnings genomförande kunde förväntas bliva hemlig i ökad utsträckning, varigenom möjligheterna till övervakning försvårades. Å andra sidan», säger han, »tala åtskilliga skäl för en lagstiftning mot organisationer med landskadliga syften. Då en stat befinner sig i ett allvarligt utrikespolitiskt läge, finnes särskild anledning att ingripa mot sådana sammanslutningar. Tydligt är, att faran för samhället ökas, om organisationer planlägga och understödja brottslig verksamhet. Genom att förse sina medlemmar med redskap, sprängämnen, bilar och dylikt kunna de öka möjligheterna för dem att begå brott och undgå upptäckt. Särskilt i en för landet allvarlig situation kan exempelvis ett sabotagedåd, riktat mot en kommunikationsanläggning, få de allvarligaste följder för vårt försvar. Ett förbud», säger han, »är otvivelaktigt ägnat att försvåra förbindelsen mellan de statsfientliga elementen inbördes och med allmänheten. Vid övervägande av skälen för och emot en förbudslagstiftning har jag ansett en lagstiftning böra komma till stånd, som bereder möjlighet att, då det i en kritisk situation prövas nödvändigt, ingripa mot organisationer av det slag varom här är fråga.» Det är tydligt, att utskottet haft under övervägande samma synpunkter, som departementschefen haft. Även vi ha hyst vissa betänkligheter mot en lagstiftning av ifrågavarande slag, men även vi ha kom-

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

mit till den uppfattningen, att övervägande skäl tala för att en lagstiftning kommer till stånd.

Nu säger herr Hedlund i Östersund, en av reservanterna, att med den nu föreslagna lagen blir denna lagstiftning ensidig. Man skulle väl kunna komma åt kommunistiska sammanslutningar men icke nazistiska. Det är icke riktigt ansvarsfullt att här i kammaren stå upp och säga detta efter att ha varit med om debatterna i utskottet. Det är icke tillräckligt ansvarsfullt att komma med ett sådant påstående, som kan föranleda vissa av kammarens ledamöter att instämma i ett sådant yrkande utan att — det vågar jag bestämt säga — ha varit i tillfälle att lika noggrant som utskottet tränga in i dessa spörsmål.

När utskottet i Kungl. Maj:ts förslag föreslagit en ändring i första stycket av 1 §, har detta skett särskilt därför, att man ville än tydligare än enligt Kungl. Maj:ts förslag få inskrivna sådana ord, som taga bort all tveksamhet i fråga om huruvida lagen skall kunna tillämpas även mot andra samhällsskadliga partier än det kommunistiska partiet. De av kammarens ledamöter — och det torde väl vara alla, ty jag kan icke tänka mig annat, när det gäller en så viktig fråga som denna — som tagit del av vad utskottet säger, måste ha fått klart för sig, att här är fråga om en lagstiftning, som är avsedd icke endast mot kommunister utan mot alla sammanslutningar, som arbeta i sådan riktning, att rikets säkerhet sättes i fara. Dessa ord innebära den mest betydande ändringen i 1 §. Säkerligen skulle icke någon inom utskottet vilja rekommendera en lagstiftning, som riktar sig endast mot ett parti, såsom herr Hedlund i Östersund säger. Nu äro varken jag eller herr Hedlund jurister och ha därför icke samma möjlighet att tränga in i en lagparagrafs olika formuleringar, men vi ha dock inom första lagutskottet flera jurister, som vi kunna lita till, när vi icke våga lita på enbart vår egen uppfattning. Det skulle förvåna mig, om en lekman här skulle gentemot exempelvis en hovrättspresident göra gällande, att den uppfattningen, att lagen, såsom den nu är skriven, otvivelaktigt kan drabba icke blott ett utan flera partier och sammanslutningar, skulle vara oriktig, och likaledes, om en lekman skulle kunna utan att leda det i bevis säga: Här är en lag, som drabbar blott kommunisterna och icke nazisterna.

Med dessa få ord, herr talman, skall jag sluta. Jag har anledning tro, att efter mig någon av utskottets jurister kommer upp, och då få vi höra vad han har att säga. Det viktigaste vi ha att bedöma här i kammaren är, huruvida lagen, såsom herr Hedlund i Östersund säger, är ensidig eller om den är, som jag vågar säga, mångsidig, d. v. s. drabbar såväl den ena som den andra sammanslutningen, arbetande i den riktning, som man här har beskrivit. Med dessa för all del mycket enkla ord skall jag, herr talman, tillåta mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gezelius: Herr talman! Genom åtskilliga lagändringar och nya lagstadganden ha vi under senare tid väsentligt förstärkt skyddet mot en av den enskilde bedriven statsfientlig verksamhet. Jag tänker då främst på den ändring i bestämmelserna uti 8 kap. strafflagen, som genomfördes genom lagen av den 17 maj 1940. Men först genom ett antagande av det nu föreliggande lagförslaget skulle vi få en skyddslag mot de sammanslutningar, som bedriva statsfientlig verksamhet, mot det organiserade landsförräderiet. Alltför länge har enligt min uppfattning denna lagstiftning låtit vänta på sig. Det är ingen tvekan om att det ur många synpunkter — även från deras synpunkt, som ha en annan mening än jag — varit lyckligare, om denna skyddslag kommit till och diskuterats vid en annan och tidigare tidpunkt. I det läge, som nu upp-

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

kommit, innebär detta bland annat, att man nu synbarligen måste nöja sig med en provisorisk lagstiftning, tillkommen icke utan brådska — en provisorisk lagstiftning mot en lagstridig verksamhet, som på grund av sin syftning och art förvisso därutöver krävt en lag av permanent natur.

Vår strafflag saknar allmänna bestämmelser mot lagstridiga eller statsfientliga sammanslutningar. Vi ha icke tvekat att genom bestämmelser i vår strafflag inskrida med synnerlig skärpa mot varje statsfientlig verksamhet från den enskildes sida, men vi ha tvekat att lagstifta mot sammanslutningar, som uppennbart organisera, uppmuntra och stödja en sådan statsfientlig verksamhet från de enskildas sida. Vi ha nöjt oss med att förbjuda politiska skyddskårer och politiska uniformer. Vi ha infört vissa skyddsbestämmelser beträffande innehav av vapen och ammunition, bestämmelser, som man för övrigt på vissa håll synes benägen att rucka på. Vi ha beträffande propogandan från sammanslutningarnas sida givit Kungl. Maj:t en fullmakt att för vissa fall förhindra befordran av periodiska skrifter. Däremot ha vi icke tidigare ansett påkallat att meddela bestämmelser angående upplösning av statsfientlig sammanslutning och beslagtagande av dess instrument för verksamheten, penningmedel etc.

Det nu föreliggande förslaget avser att bota denna brist, men det löser icke enligt min mening hela problemet. Den lag, som nu förelägges riksdagen till antagande, innebär såsom förut framhållits, att rätt medgivits Konungen och riksdagen att genom samfällt beslut upplösa en sammanslutning, antingen för det fall att sammanslutningens verksamhet äsyftar att med vissa illegala medel, med vapen eller med hjälp av främmande makt, omstörta eller förändra rikets statsskick eller också för det fall att sammanslutningens verksamhet är ägnad att sätta rikets säkerhet i fara eller att allvarligt störa ordningen. Mot förslaget har herr Hedlund i Östersund invänt, att en sådan lagstiftning, som innebär, att regering och riksdag ge sig själva en fullmakt, vore en anomali och att det i allt fall vore minst sagt överflödigt med en sådan lagstiftning, i det att det alltid stod öppet för Konung och riksdag att fatta sådant beslut, om det skulle uppkomma ett nytt läge. Däremot har man till en början invänt, att denna lag ingalunda är en riksdagens fullmakt till sig själv utan en fullmakt för Konungen att då riksdagen icke är samlad meddela förbud tills vidare mot en sammanslutnings fortsatta verksamhet. Dessutom är den icke, såsom herr Hedlund i Östersund ville antyda, en sederegel allenast för Konung och riksdag utan en tydligt angiven norm för de enskilda medborgarna, som nu få klart för sig, att Kungl. Maj:t under dessa former kommer att inskrida mot sammanslutningar, som kunna visa sig utöva statsfientlig verksamhet. För mig är det uppennbart, att det icke minst ur preventiv synpunkt ligger en mycket stor betydelse i att på det sättet klarlägga, att Konung och riksdag äro beredda att inskrida mot förseelser av sådan art som dessa.

När herr Hedlund i Östersund till detta lägger, att denna lag skulle binda riksdagen i dess frihet att upplösa en sammanslutning, kan jag icke följa honom. Är riksdagen suverän att besluta på detta område, äro riksdag och Konung också suveräna att gemensamt ändra denna lag eller bringa den i tillämpning, när Konung och riksdag finna, att landets säkerhet det kräver. Även om man alltså, såsom herr Hedlund i Östersund, vill betrakta denna lag endast som en sederegel för Konung och riksdag, har den nog obestriddligt sitt givna preventiva värde. Det är å andra sidan enligt min mening uppennbart, att här förut angivna begränsning, delvis berörd av herr Hedlund i Östersund i hans anförande, liksom lagens utformning innebär en svaghet i lagförslaget, som kan utgöra ett motiv för att åt densamma givits provisorisk karaktär.

Jag skall något ange skälen för min uppfattning i denna fråga.

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

Det må vara riktigt, att domstolarna och de verkställande organen fått vidsträckt befogenheter att uppsåra, förhindra och beivra den statsfientliga verksamhet, som bedrivs av den enskilde, men det är uppenbart, efter den erfarenhet som världshändelserna på ett eftertryckligt sätt givit oss, att det inte räcker med att ingripa först vid en tidpunkt, då den enskilde gjort sig skyldig till en handling, som kan beivras. Erfarenheten har lärt oss, att bakom den enskilde landsförrädaren står i regel en sammanslutning, som genom sin verksamhet, sin propaganda, sitt ekonomiska och sitt organisatoriska stöd föranlett och möjliggjort den lagstridiga eller statsfientliga handlingen. Vi ingripa mot verktyget, den enskilde, men sakna en kriminalisering av den verksamhet, som är brottets upphov.

Låt oss ta det fallet, att en sammanslutning av ideell föreningskaraktär av främmande makt mottar ett ansevärt penningbelopp för bedrivande av en förordningen i landet skadlig verksamhet. Med bidrag från denna förening utföras sedan av enskilda personer lagstridiga handlingar. De enskilda överbevisas om sina gärningar, och det styrkes, att brotten möjliggjorts genom föreningens verksamhet, med dess medel, med sprängämnen, som föreningen anskaffat o. s. v. Föreningens styrelse kanske straffas för förberedelse eller medhjälp. Domstolen saknar emellertid enligt gällande lag varje möjlighet att upplösa sammanslutningen, beröva den dess rättskapacitet och förklara dess tillgångar förverkade. Man kan icke lägga beslag på de kanske ansevärda belopp, som föreningen ställer till förfogande för utförande av brotten, ifall man måste räkna med att föreningen är ett särskilt rättssubjekt.

Enligt det föreliggande lagförslaget må nu visserligen Konung och riksdag samfällt besluta om sammanslutningens upplösning, men om av en eller annan orsak en upplösning icke blir beslutad, så följer på ett i det antagna fallet styrkt främjande av brottsliga handlingar icke den annars oavvisliga och naturliga påföljden, att roten till brottet angripes. Man plockar bort de blommor av ogräset, som man kan nå, men man drar icke upp det med roten, man underlåter att rensa landet. Om en sammanslutning bedriver en uppenbart lagstridig verksamhet, som främjar brott, så saknar vår strafflag allmänna bestämmelser till skydd mot en sådan sammanslutnings verksamhet. Det förefaller åtminstone mig som en påtaglig brist i vår lag, att icke domstolarna skola ha möjlighet att i ett sådant fall förklara en sådan sammanslutning upplöst och dess egendom förverkad.

Detta gäller de fall, då det är styrkt, att en sammanslutning bedriver eller främjar lagstridig verksamhet eller till och med då sammanslutningen överhuvud taget främjar användningen av illegala medel. Det av mig nu sagda har med andra ord syftning bland annat på det första av de fall, som angivas i 1 § i det nu framlagda lagförslaget, eller att en sammanslutnings verksamhet åsyftar att med våldsamma medel eller att med hjälp av främmande makt, d. v. s. med illegala medel, nå vissa syften. Men redan av vad jag har anfört framgår, att denna bestämmelse icke täcker all lagstridig verksamhet utan endast vissa fall av statsfientlig verksamhet. Här föreligger sålunda en brist, som enligt min uppfattning borde ha föranlett utskottet att hemställa om en utredning på denna punkt.

Annorlunda ställer det sig i det andra av de fall, som omnämnas uti 1 § av lagförslaget. Där inskrider man mot en verksamhet, som är ägnad att sätta rikets säkerhet i fara eller allvarligt störa ordningen inom landet. Man förutsätter här ett ingrepp, även om man icke kan anse styrkt, att verksamheten åsyftar ett tillgripande av illegala medel eller ett utförande av lagstridiga handlingar. Bedömandet blir här av annan art, och jag förstär mycket

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

väl, att man här icke ansett sig kunna anknyta till ett straffrättsligt bedömande av domstol. Från denna utgångspunkt förstår jag också, att det kan finnas vissa skäl för tvekan.

Det mått av rättssäkerhet, som förefinnes i det av mig först angivna fallet, att domstol konstaterar ett användande av eller ett ådagalagt syfte att använda lagstridiga medel, är här icke för handen, och det ligger icke för mig någon fullkomlig garanti i det förhållandet, att bedömandet av denna fråga lagts i Konungens hand eller hänskjutits till Konung och riksdag samfällt. För mig är det icke en fullkomlig garanti, vare sig i den ena eller andra riktningen, vare sig det gäller bestämmelsens brukande eller missbrukande. Men oakttat denna tvekan, som för mig utgör ett skäl för ett accepterande i detta läge av lagens karaktär av provisorisk lag, har jag biträtt utskottets förslag. Det är icke bara så, att jag är övertygad om behovet av en lagstiftning på detta område, utan jag är övertygad om att denna lagstiftning *nu* i det läge, som föreligger och som tyvärr förelegat en allt för lång tid, måste för att bli effektiv medge ett ingripande redan på ett så tidigt stadium, att den träffar varje verksamhet, som är ägnad att sätta rikets säkerhet i fara, redan innan denna verksamhet kommit till uttryck i en landsförrädisk eller annan statsfientlig handling eller en förberedelse eller ett försök därtill.

När herr Hedlund i Östersund uttalar farhågor för att denna lagstiftning icke skall kunna tillämpas, så kan jag icke heller följa honom. Vi ha i utskottet varit fullkomligt överens om att lagstiftningen med den formulering, som utskottet har givit 1 § i lagförslaget, skall kunna tillämpas mot varje sammanslutning, om vilken regeringen och riksdagen äro övertygade om att dess verksamhet är ägnad att sätta rikets säkerhet i fara eller störa ordningen i landet. På den punkten hyser jag icke minsta tvekan. Jag tror för övrigt, att redan tillvaron av denna lag — vilka ofullkomligheter den än har — dock skall väsentligt försvåra statsfientliga sammanslutningars verksamhet. Tillvaron av lagen kommer sannolikt att verka återhållande bland annat i fråga om anslutningen till rörelser av här angiven art.

Reservanterna synas mig icke ha beaktat dessa synpunkter. De synas dock i likhet med mig anse, att en lagstiftning är påkallad mot sammanslutningar, som ha till syfte att föröva eller främja brottslig verksamhet eller som för uppnående av sina syften använda brottsliga medel. Jag är, som framgår av vad jag förut sagt, fullt ense med reservanterna därutinnan, att ett utbyggande av samhällsskyddet på denna punkt bör utformas såsom en bestående del av vår strafflagstiftning. Beträffande upplösningen av politiska partier eller därmed jämförliga organisationer, som bedriva icke brottslig men eljest samhällsfarlig verksamhet, anse reservanterna däremot, att det är omöjligt att uppdraga några riktlinjer för statsmakternas handlande. Efter den ändring, som lagutskottet föreslår, har jag mycket svårt att förstå denna argumentering. Utskottet har direkt anknutit till de brottsbestämningar, som upptagas i 8 kap. strafflagen, och detta innebär, att därest handlingar, som äro straffbara enligt detta kapitel, bedrivs eller främjas av en sammanslutning, så kan denna upplösas.

Inser man, att här föreligger en lucka uti vår lagstiftning — inte minst beträffande de lagstridiga sammanslutningarna — och det göra reservanterna, och vill man verkligen en ändring till det bättre, då är det ägnat att förvåna, att man nöjer sig med att anföra vissa betänkligheter beträffande lagens utformning och med att endast ställa ett blankt avslagsyrkande i stället för att söka en lösning på frågan eller åtminstone begära en utredning av hithörande de spörsmål.

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

Även om det ingalunda i och för sig utgjort ett skäl för mitt ståndpunkts-tagande, har jag icke kunnat bortse från att om riksdagen icke i denna fråga fattar ett beslut i positiv riktning, skulle detta på många håll ute i landet efter allt vad som förekommit här och utom landets gränser med rätt eller orätt uppfattas såsom en bristande vilja att komma till rätta med företeelser, mot vilka denna lag avser att utgöra en skyddslagstiftning. Vi kunna icke undskylla oss med att vi här beträda nya vägar. Vi kunna icke göra det efter alla de för övrigt ofta nödvungna utflykter, som vi tidigare måst företa på kris- och nödvärnslagstiftningens områden.

Regeringen, som bättre än riksdagen på detta område borde äga möjlighet att bedöma lägets krav och som främst har att taga initiativ, tillkommer det att nu begagna de möjligheter, som lagen ger. I motsats till herr Hedlund i Östersund vågar jag lita på och tro, att regeringen icke skall tveka att tilllämpa lagen. Jag vågar också tro, att regeringen icke, såsom herr Hedlund tycktes tro, skall komma att tillämpa lagen först när det är för sent utan att regeringen, om den kommer till den uppfattningen, att rikets säkerhet är i fara, skall begagna det skydd, som lagen avser att ge för vårt lands säkerhet, för dess yttre och inre frihet och för det svenska rättssamhällets bestånd.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Lundstedt: Herr talman! Redan vid remissen av denna proposition tillät jag mig framställa en del anmärkningar mot lagförslaget. Utskottet har till en del, jag kan ingalunda säga till någon väsentlig del, undanröjt anmärkningarna. Såsom frågan nu ligger till, befinner man sig — i valet mellan utskottets förslag och den reservation, för vilken herr Hedlund i Östersund har talat — i ett verkligt dilemma. Lagen är av sådant slag, att jag tycker det är mycket svårt — även med utskottets formulering — att gå med på den. Å andra sidan framställde herr Hedlund, synes det mig, mycket betydande anmärkningar mot att en sådan lag som denna stiftas, vilken till sin väsentliga funktion tycks vara avsedd att utgöra ett bemyndigande av konung och riksdag för konung och riksdag att stifta lag.

Nu är det visserligen sant, såsom också har betonats från något håll, att en sådan beredskapslag är nödvändig med hänsyn till att Kungl. Maj:t skall ha denna befogenhet att ensidigt vidtaga åtgärder tills vidare. Men redan detta, att Kungl. Maj:t här skall kunna ensidigt besluta, är i och för sig ägnat att uppväcka farhågor. Detta har i sin tur hos utskottet tagit sig uttryck i bemödanden att minska dessa farhågor.

Jag vet icke, hur det kommer att ställa sig i framtiden, allteftersom det ena eller andra alternativet varder antaget, men för min del är jag, i valet mellan de båda alternativen, mest böjd för att gå på reservationen; dock icke på dess motivering utan enbart på dess avslagsyrkande. Jag finner nämligen detaljerna i motiveringen i många avseenden vara sådana, att jag icke önskar ställa mig bakom densamma.

Såsom herr Hedlund också betonade, är denna beredskapslag icke blott behäftad med särskilda bristfälligheter, utan härtill kommer, att själva lagen på ett olämpligt sätt kan bli s. a. s. prejudicerande för Kungl. Maj:t och riksdagen, vilka utan denna lag i en viss situation kanske skulle ha ingripit, en aktion som emellertid med beredskapslagens tillvaro uteslutes just på grund av de principer, som anses vara nedlagda i lagen.

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

För egen del har jag givit uttryck för min ståndpunkt i en mycket vidlyftig motion. Utgångspunkten för min ståndpunkt är den, att både nazism och kommunism kunna utgöra en fara också för vårt lands oberoende och frihet. Faran åstadkommes enligt min mening genom det dagliga mullvadsarbetet år efter år på undergrävningen av demokratien. Hur skall man gå till väga gentemot en sådan verksamhet? Det ligger naturligtvis nära till hands att tänka på upplysningsverksamhet såsom det mest lämpliga remediet för samhället i en sådan situation. Detta förefaller så mycket mera motiverat, som ju dessa rörelser gå fram med vad man brukar kalla för lögnpropaganda. En upplysningsverksamhet borde ju vara effektiv mot lögnpropaganda. Jag har emellertid tillåtit mig påpeka i motionen, att denna lögnpropaganda är förbunden med en alldeles särskild sorts demagogisk verksamhet, som jag kallat känslobombardemang. Det är genom denna kombination, som — i strid mot allt förnuft hos människorna — dessa folkpsykologiska effekter åstadkommas, som ligga där och vid ett visst tillfälle möjliggöra en *överrumpling* från hithörande krafters sida. Det är följaktligen icke alls fråga om någon *övertygelse*, utan det är fråga om markens förberedande för det plötsliga insättandet av en överrumpling. Gentemot sådant, herr talman, duger icke någon upplysningsverksamhet. Jag har därför kommit till det resultatet, att det enda riktiga vore en kriminalisering av den enskildes propaganda av visst kvalificerat slag, och det är konsekvensen av den uppfattningen, som jag har dragit i min motion.

Samtliga de invändningar, som under dessa månader ha framkommit mot min ståndpunkt, har jag försökt samla och bemöta i motionen, dels i motionen själv, dels i en bilaga till densamma. Jag förstår mycket väl, att i dessa dagar av slutspurt för riksdagen ha de flesta näppeligen hunnit ens läsa igenom motionen, men å andra sidan kan jag icke göra något åt detta. Jag kan nämligen av samma skäl icke taga upp tiden med att redogöra för innehållet i motionen. Jag skall blott tillåta mig, herr talman, att göra ett par mycket korta påpekanden. Jag vill då säga, att det ligger ingen tanke i beskyllningen mot min ståndpunkt, att den skulle vara farlig för demokratien. Den syftar till att skydda demokratien. Ståndpunktens realiserande är ett effektivt vapen mot antidemokratiska attentat, och den *kan icke* utnyttjas på ett antidemokratiskt sätt. Brotsrekvisitet är icke framställt i abstrakta ordalag. Det talas icke om fara för den allmänna ordningen, statsfientlighet o. s. v., utan brotsrekvisitet är *preciserat till diktatursträvande verksamhet*, propaganda, agitation eller vad det vara må, som kan betraktas såsom en förberedelse för vårt lands läggande antingen under främmande makt eller i allt fall under autokrati, under diktatur.

En annan invändning som framställts mot min ståndpunkt är den, att ett realiserande av ståndpunkten skulle innefatta en kränkning av de medborgerliga rättigheterna. Jag har på flera ställen i motionen tagit upp denna invändning och bevisat dess ohållbarhet. Här kanske jag kan inskränka mig till att säga, att det ju är fullkomligt orimligt, att »rättigheter» skulle kunna åberopas för och utnyttjas till förgörande av den samhällsordning, i vilken »rättigheterna» själva ingå såsom led och utan vilken ordning »rättigheterna» icke skulle kunna hava någon existens. Det beror på begreppsförvirring, när man åberopar dylika skäl mot en eljest påtagligt nyttig lagstiftning.

Vidare har man sagt, att det skulle vara synnerligen olämpligt att kriminalisera blotta agitationen. Ja, men om man nu kan påvisa, att denna agitation utgöres av ett dagligt mullvadsarbete till undergrävande av demokratien — och det är ju blott denna effekt, denna för hela landet fördärvbringande verksamhet, vars kriminalisering jag ifrågasätter — då måste ju invändningen sakna all bärkraft. Vi ha ju för övrigt haft den s. k. preventivlagen, salig i åmin-

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

nelse. Den avskaffades, icke därför att den kriminaliserade agitation, utan därför att agitationen *just för preventivmedel* icke ansågs skadlig för samhället. Man kan, som jag säger i motionen, fråga sig vilket som skulle vara värst för svenska folket, att få veta, var det skulle kunna inköpa preventivmedel, eller att få sin frihet krossad och för tid och evighet ställas under diktatoriskt skräckvälde. Gör man denna jämförelse och samtidigt erinrar sig, att preventivlagen till för några år sedan varit i kraft, då förstår man, att denna invändning bara är ett tomt ord. När jag påyrkar kriminalisering av diktatursträvande agitation, så sker detta alltså uteslutande *därför att den är livsfarlig för samhället*. Skälet torde räcka!

När man nu känner sig så chockerad av min ståndpunkt, ligger den allmänna felsynen däri, att man icke vill förstå, att strafflagstiftningen måste anpassa sig efter nyinträdda förhållanden. När vår nuvarande strafflag utarbetades under 1800-talet och därefter antogs 1864, samt sedermera gällt under mera än ett halvt sekel, hade man ju icke haft en aning om de förhållanden som nu råda. Det säregna och chockerande i min ståndpunkt uppväges ju fullkomligt av det säregna och chockerande i att diktatursträvande verksamheter kommit att grassera hos oss; och det på ett sådant sätt att de med hänsyn till erfarenheterna runt omkring oss måste sägas, att dessa verksamheter kunna bli ruinerande för vårt lands och vårt folks frihet.

Jag måste, i anledning av vad jag i början uttalade, göra en komplettering. Jag ger herr Lindqvist rätt gentemot herr Hedlund i Östersund däri, att lagförslaget, sådant utskottet formulerat det, riktar sig lika mycket mot nazismen som mot kommunismen. Därvid har jag senare ledet eller alternativet i 1 § 1 st. i sikte. Det förra alternativet åter kan — såvitt jag förstår — med vanlig lagtolkning *lika litet* användas mot kommunismen som mot nazismen.

Hade jag haft anledning förmoda, att kammarens ärade ledamöter tagit del av min motion, så skulle jag, herr talman, i anledning av de synpunkter jag där framfört ha yrkat *dels* avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 260, *dels* att riksdagen måtte för sin del antaga en lag om införande av en paragraf med beteckning 25 a i 8 kapitlet strafflagen av följande lydelse:

»Den som inför folksamling eller eljest inför allmänheten, i förening eller å annan sammankomst, öppen eller sluten, eller i skrift, den han utsprikt eller utsprida låtit, bedriver agitation eller annan verksamhet, som utgör led i förberedelser för rikets läggande helt eller delvis under främmande makt eller för införande av autokratiskt statsskick i riket, straffes, där ej gärningen i detta kapitel är med svårare straff belagd, med straffarbete i högst fyra år. Samma lag vare om den, som annans skrift utsprikt eller utsprida låtit och därmed bedrivit sådan verksamhet, som nu sagts.

Prövas brottet hava skett av obetänksamhet, eller voro omständigheterna eljest synnerligen förmildrande; vare straffet fängelse i högst ett år eller straffarbete i högst sex månader.

Föreligga särskilda skäl till misstanke, att nu sagd verksamhet kommer att bedrivas i förening eller å annan sammankomst, som icke är öppen för allmänheten, då må offentlig myndighet äga tillträde till sammankomsten.

Med autokratiskt menas i denna paragraf sådant statsskick, där riksstyrelsen i verkligheten, om ock i strid mot lag, utövas med oinskränkt myndighet utan medverkan av och ansvarighet inför av folket fritt valda representanter.»;

dels ock att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om förslag till lag om upplösning av sammanslutningar, inom vilka

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

(Forts.)

bedrivs i nyss föreslagna stadgande nämnd eller annan brottslig verksamhet. Det hade varit i konsekvens med min ståndpunkt att framställa ett dylikt yrkande. Tills vidare har jag endast velat omnämna saken. Jag gör alltså för närvarande icke något yrkande.

Herr Skoglund: Herr talman! Både vid årets riksdag och tidigare har från den meningsriktning jag tillhör påyrkats lagstiftning mot samhällsfientlig verksamhet. Riksdagens majoritet har emellertid vid föregående riksdagar, då detta spörsmål debatterats, ställt sig avvisande mot en sådan lagstiftning. Man kan icke heller påstå, att regeringen har förefallit särskilt intresserad. Det sista årets händelser runt omkring oss och varför inte även mitt ibland oss ha visat, att en statsledning mycket fort kan bliva i behov av långtgående maktmedel både mot enskilda personer och mot sammanslutningar, vilka kunna befaras hota rikets säkerhet. Kammaren hörde i dag av justitieministern, att Sverige är det enda land i Europa, som hittills kunnat undvara en lagstiftning mot samhällsfientliga element.

Att döma av det ordval socialministern använde, då han i remissdebatten betygsatte kommunisternas verksamhet, hyste regeringen allvarlig misstro mot ytterlighetspartierna. Det var dock svårt att få bestämt besked, huruvida regeringen ämnade lägga fram förslag till lagstiftning mot sådana sammanslutningar som kunde anses farliga för rikets säkerhet. I anledning härav väckte jag och ett stort antal andra kammarledamöter en motion, vilken innefattade ett förslag till lag i ämnet. Först den 17 maj kom regeringen med en proposition, i vilken framlades förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet. Regeringens förslag skiljer sig avsevärt från det kommittéförslag som framlades år 1935, och det skiljer sig även från vår motion, vilken i väsentliga delar bygger på detta kommittéförslag. För det första föreslår regeringen endast en provisorisk lagstiftning; för det andra, att regering och riksdag, icke domstol, skola besluta om upplösning av en organisation och hur med dennas egendom i så fall skall förfaras.

Den meningsriktning jag tillhör är fortfarande av den uppfattningen, att det bör finnas en permanent lagstiftning på detta område. Det är möjligt, att vi en annan gång här i riksdagen kunna ena oss om den uppfattningen. Märkvärdigare ting ha inträffat. Justitieministern talade i sitt inledningsanförande om att en dylik lagstiftning borde förberedas under lugnare förhållanden. Jag blev emellertid inte riktigt klar på den slutsats till vilken han kom. För dagen få vi väl finna oss i att detta spörsmål alltjämt står öppet.

Vad beträffar frågan om upplösningsbefogenheten skall tillkomma domstol eller regering och riksdag, finnas skäl som tala både i den ena och den andra riktningen. En del av dessa skäl äro redan diskuterade i propositionen och utskottsutlåtandet, varför jag icke skall gå in på dem nu. Jag tror emellertid, att om det skall bliva fråga om en varaktig lagstiftning, måste nog domstolsprövning kopplas in i det ena eller andra fallet. För närvarande godtar jag dock det resultat, till vilket utskottet kommit.

Jag tror även, att utskottets formulering av 1 § har skäl för sig. Herr Hedlunds tolkning av denna paragraf är icke alldeles ostridig. Såvitt jag förstod honom rätt, menade han, att den lagstiftning, som vi nu stå i begrepp att antaga, egentligen endast kunde användas åt ett håll. Det skulle givetvis icke vara tillfredsställande om så vore fallet. Men jag har ännu så länge den övertygelsen, att lagen bör kunna användas åt alla de håll där den kan behöva användas.

Det bör erkännas, att även om regeringen enligt min uppfattning onödigt

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

långdragit på denna fråga, så ha dock under tiden andra ganska effektiva lagar skapats, med vilkas hjälp det går att ingripa mot för rikets säkerhet samhällsfarliga element, låt vara att dessa lagar icke äro direkt användbara gentemot samhällsskadliga sammanslutningar. Jag syftar härvid på lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. och på den nyligen beslutade ändringen av 8 kapitlet strafflagen. Med dessa lagar bör kunna åstadkommas en, om jag så får säga, vindsröjning på området. Vid krigsfara brukar man ju skaffa undan en del farliga ting, som man tror kunna öka faran, om krigsfall inträffar. Genom de nyss omnämnda lagarna har regeringen möjlighet att skaffa undan en hel del samhällsfarligt bräte.

Första lagutskottet har riktat regeringens uppmärksamhet på ett par brister i förslaget, vilka utskottet anser böra avhjälpas. Det kvarstår emellertid ett par punkter, som man måste sätta frågetecken för. Om en sammanslutning upplöses, därför att den av sammanslutningen bedrivna verksamheten är ägnad att sätta rikets säkerhet i fara, skola ändå dess representanter få behålla säte och stämma i riksdagen eller, vilket är minst lika anstötligt, bibehålla befattning i allmän tjänst. Jag vet, att denna fråga kommer att prövas i annat sammanhang. Jag vill emellertid redan här understryka, att jag tror att man ute i landet skall ha svårt att förstå, att det icke kan göras någonting i detta avseende.

Herr Hedlund i Östersund yttrade, att en organisation skulle kunna ordna sin verksamhet så, att den bleve oåtkomlig för lagen. Det kommer säkert att göras ansatser i den riktningen, det vill jag ingalunda bestrida. Men tillvaron av en lagstiftning på området kan även medföra, att mycken olämplig och farlig agitation undertryckes. Den kan även avskräcka personer från inträde i samhällsfarliga sammanslutningar, framför allt sådana, som söka sig dit mera av obetänksamhet och nyfikenhet än i ont uppsåt.

Jag slutar, herr talman, med att säga, att vi i ett folkstyrt land kunna beklaga, att vi nödgas tillgripa så långtgående åtgärder på detta område, som av allt att döma blir nödvändigt. Jag kan även förstå att regeringen och riksdagen tänka sig mycket noga för innan de fatta beslut i frågan. Men om vi försumma att i tid vidtaga skyddsåtgärder, torde vi få ännu allvarligare ting att beklaga oss över. Om myndigheterna i ett samhälle anskaffa eldsläckningsmateriel i större utsträckning än invånarna anse absolut nödvändigt, så kunna de kanske få förebråelse för detta. Men detta obehag är ett intet mot den dom som faller över dem, om det skulle visa sig, när eldsolycka inträffar, att samhället saknat nödig brandredskap och att åtgärder icke i tid vidtagits för att kunna ingripa vid eldsvådetillbud. Jag kommer till den slutsatsen, att även om lagen ur olika synpunkter icke är tillfredsställande, ger den dock regeringen möjlighet att snabbt gripa in, om den finner att läget är sådant att vi hotas av en allvarlig fara.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag kan icke gärna låta stå obemött det uttalande som herr Skoglund gjorde, att regeringen icke varit särskilt intresserad av denna sak. Jag kan betyga, att regeringen har ägnat den ett mycket stort intresse. Det är däremot riktigt, att det dröjt, innan förslaget förelagts riksdagen och att detta i viss utsträckning har berott på den tveksamhet, som funnits inom regeringen både i fråga om behovet av en sådan lagstiftning och i fråga om vilken form som lämpligast skulle väljas för densamma. Jag tror icke, att det finns anledning att klandra regeringen, därför att den i sina överväganden har varit mycket omständlig. Jag

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

(Forts.)

skall icke utveckla skälen härtill. De äro redan angivna i den kungl. propositionen och ha ytterligare här i dag utvecklats av justitieministern. Inskridanden av denna art ske under tvång i ett svårt läge. Men man får icke låta sig så påverkas av det tillfälliga läget, att man icke också beaktar det intresse, som man i en demokratisk stat måste ha för att bevara sina fri- och rättigheter. Regeringen har också i sin proposition framhållit, och utskottet har understrukit det, att den lag, som här föreslås, skall vara ett medel för ingripande i en kritisk tid.

Nu har herr Hedlund i Östersund velat göra gällande, att en lagstiftning av denna art skulle kunna bli ett hinder för ett snabbt ingripande. Vi ha inom regeringen övervägt andra möjligheter än fullmaktslagen, och jag tror icke, att det är någon hemlighet, att jag personligen ganska starkt har talat för en lagstiftning in casu, där man, jag höll på att säga, utan särskild motivering skulle konstatera, att vissa organisationers verksamhet var skadlig för samhället, och säga ifrån, att man på denna grund icke ville veta av deras fortsatta verksamhet. Övervägandena ha emellertid lett till att man inom regeringen enats om att välja den form vari förslaget nu föreligger.

Jag tror, att herr Hedlund misstär sig på den punkten, att lagen skulle hindra ett snabbt handlande. Det är tvärtom så, att man i en viss situation skall kunna handla snabbare, än om enbart riksdagen hade fått i sin hand att besluta. I varje fall har man ju ingen möjlighet till ett snabbare handlande, om man går på herr Hedlunds linje, som innebär att man icke gör någonting.

Den andra av herr Hedlund berörda frågan, nämligen frågan om denna lagstiftning kan tillämpas på sammanslutningar av olika slag, är en viktig fråga. Vi ha inom regeringen kommit till det resultatet, att den formulering som lagen fått ger möjlighet till ett ingripande åt olika håll. Jag vill endast här starkt stryka under, att även i regeringen har den meningen varit mycket stark, att man här icke får gå fram ensidigt. Det betyder, att vi anse, att lagen icke har en ensidig inriktning, och det betyder, att när vi anse tiden vara inne för att eventuellt tillämpa den, då kommer den icke heller att ensidigt tillämpas.

Herr **Skoglund** erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag tror, att hans excellens herr statsministern har i någon mån missuppfattat mig. Jag sade icke, att den nuvarande regeringen icke skulle varit intresserad av denna fråga, men jag framhöll, att när regeringen icke kom med sitt förslag förrän den 17 maj, den kanske onödigt långdragit frågans behandling. Där emot yttrade jag i början av mitt anförande, att den meningsriktning jag tillhör tidigare, alltså under föregående riksdagar, och under rätt många riksdagar för övrigt, krävt en sådan lagstiftning, men att riksdagens majoritet icke varit med om att hjälpa fram ett sådant krav, och jag tillade, att icke heller regeringen varit särskilt intresserad. Det rör sig alltså om åren från 1933 till fram över 1936. Jag är icke så alldeles övertygad om att ett misstag föreligger från min sida, men det kanske hans excellens känner bättre till än jag. För en utomstående har det emellertid under dessa år förefallit, som om regeringen icke haft något särskilt intresse för denna fråga.

Vidare anförde:

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag skall utan vidare medgiva, att herr Skoglund har rätt, såsom han nu formulerat sitt uttalande. Vi ha icke under de år han nämnde i regeringen ansett skäl föreligga att upplaga denna fråga om en särskild lagstiftning mot samhällsskadliga

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

rörelser. Det är den senare tidens utveckling som aktualiserat frågan och slutligen fört oss dithän, att ett förslag nu föreligger.

Herr Spångberg: Herr talman! Debatten och icke minst det senaste replikskiftet visa ju, att det har rätt en viss tveksamhet, när det gäller denna lagstiftning. Jag tror, att om man anmäler sig bland de tveksamma i detta fall, så kan man ändå samtidigt göra sig till tolk för en uppfattning, som nog ganska allmänt även är kammarens, nämligen den att det måste vara en styrka för demokratien, om den kan tillgripa åtgärder som oskadliggöra demokratiens uppenbara fiender. Men man har här frågat sig, och man frågar sig, om det ändå icke kan vara överflödigt med denna lag, om vi ändå icke genom den lagstiftning som finns ha möjlighet att komma till rätta med vad vi här brottas med. Jag menar: ha vi icke redan de fullmaktslagar som äro erforderliga för att komma åt det uppenbara förråderiet? Det är nämligen icke så alldeles säkert, att man uppnår det resultat man vill nå genom att förbjuda en organisation, ty dels kan ju organisationen camoufleras med ett talesätt och ett program som gör, att man med en lagstiftning icke kommer åt den, och dels behöver det icke vara öppna organisationer för att det skall bedrivas förräderi i ett land. De exempel vi ha från våra grannländer visa, att det kan bedrivas gärningar som man vill förhindra med här ifrågavarande lagstiftning, trots att — jag syftar här närmast på Finland — ett parti, för vilket en representant framträder i en kritisk situation, har varit förbjudet under många år och denne representant har vistats i sitt land under de senaste tiotal åren. Vi ha lagar om tvångsmedel som kunna tillgripas mot förräderi, och dessa lagar ge myndigheterna vittgående möjligheter att uppdaga spioneri och förräderi. Genom denna lag kunna personer på blotta misstanken tas i förvar upp till 60 dagar. Under denna tid ha nu myndigheterna alla möjligheter att vidtaga de undersökningar som kunna vara önskvärda, medan under denna tid den som tagits i förvar icke kan förhindra myndigheternas undersökningar. Vi ha en lag som ger myndigheterna rätt att avlyssna telefonsamtal, att kvarhålla och undersöka post, telegram och järnvägsförsändelser, att censurera skrivelser och brev. Vi ha en lag som tillåter hus- och kroppsvisitation och även en lag som ger möjlighet att lägga beslag på egendom av olika slag. För någon vecka sedan antog denna riksdag ett förslag om skärpta bestämmelser i fråga om straff för den som gör sig skyldig till förrådiska handlingar. Med det komplex av lagar, som jag här har räknat upp, borde man ha mycket stora möjligheter att uppnå vad man vill åstadkomma med denna nya lag. Man har visserligen icke möjligheter att förbjuda organisationer, det är ju sant, men å andra sidan är det icke alldeles säkert, att det är så nyttigt att driva ned en farlig verksamhet under markytan till illegallitet.

Jag och några kamrater i denna kammare ha väckt en motion, och vi ha i denna accepterat rätten för riksdag och regering att gemensamt upplösa vissa sammanslutningar. Vi ha gjort detta dels med hänsyn till tidsförhållandena och dels med hänsyn till att det stadgats, att lagen skall upphöra den 31 mars 1941 och sålunda vara av rätt tillfällig karaktär. Jag är heller icke blind för att vi i vår närmaste omgivning ha diktaturstater som tillämpa långt strängare bestämmelser, än detta lagförslag innehåller, och där man överhuvud taget icke tillåter någon opposition. Detta förhållande är givetvis en styrka i kritiska situationer för ifrågavarande stater, och om det är en styrka för dessa stater att kunna ingripa hastigt, så måste det även vara en styrka för demokratierna. Men en demokratisk stat får givetvis icke i sin lagstift-

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

(Forts.)

ning gå så långt, att demokratien prisgives och att lagbestämmelser införas som i ett fåtals händer lägga en makt som kan jämföras med diktatur. Det är klart, att jag med denna anmärkning icke åsyftar den nu sittande regeringen och menar, att den skulle missbruka sin makt. Det tror jag icke. Dess sammansättning talar ju för något helt annat. Men man lagstiftar väl icke gärna med tanke på den regering som för tillfället sitter eller ens med tanke på den riksdag som sitter för tillfället, utan man lagstiftar och måste lagstifta med tanke på att lagen skall kunna tillämpas under nuvarande samhällsförhållanden, alldeles oavsett vilken sammansättning en regering skulle komma att få.

Vi behöva sålunda i detta sammanhang icke tala om vad den eller den regeringen skulle tillåta sig, utan frågan gäller väl, hur lagen kan komma att verka alldeles oavsett vilken regering som sitter, liksom vilka konsekvenser lagen sålunda i sin yttersta tillämpning kan leda till. Det är möjligt, att utskottets förslag, som nu föreligger, i sin formulering av 1 § första stycket är tydligare, än vad regeringens ursprungliga förslag var. Men nog kan man tänka sig, att en regering i en upprörd tid skulle kunna anse en organisation vara av den art, att, för att citera § 1, dess »verksamhet är ägnad att sätta rikets säkerhet i fara eller att allvarligt störa ordningen inom landet». Det blir ändå en tolkningsfråga, vad som menas med det, och jag föreställer mig, att en fredsorganisation med fullt redbara syften i en tid av upprustning och krig skulle kunna föra en fredspropaganda för nedprutning av militäranslag, som en regering för tillfället anser vara av den art, att den irriterar stämningen på ett sådant sätt, att den kan tolkas vara *ägnad* att sätta rikets säkerhet i fara. Jag vädjar till justitieministern, om han icke ville ge ett svar på den frågan.

Man kan uppnå resultat, vilka man icke önskar uppnå, och jag skulle kunna föreställa mig att en regering kan få så stark pressning från olika håll, att den just på grund av denna pressning och den makt som ligger bakom dylik utövad press kan anse sig böra upplösa en organisation. Jag frågar kammarens ledamöter: ha vi ändå icke exempel på något motsvarande, när det gäller tidningarna och transportförbuden här i landet? Vi ha exempelvis den kanske frispråkiga men av alla erkänt helsvenska och demokratiska tidningen »Trots Allt», som nog kan tjäna som ett exempel på vad jag här syftar på. Man bör sålunda ha en garanti för att en dylik press icke kan utövas, och det har man bäst genom att riksdagen och Kungl. Maj:t gemensamt ha att fatta beslut i en dylik fråga. Det är bland annat detta som vi ha åsyftat med vår motion. Den innebär alltså, att vi erkänna det berättigade uti att samhällsfientliga organisationer kunna upplösas men att vi vilja ha den garanti som ligger i att även riksdagen i varje fall får vara med om att fatta ett beslut härom, d. v. s. att icke Konungen ensam har rätt att förbjuda en sammanslutning.

Utskottet har ju i detta fall gått oss till mötes på så att säga halva vägen. Den förändringen har gjorts i Kungl. Maj:ts förslag, att Konungen icke skall ha rätt att upplösa en sammanslutning, om riksdagen är samlad, och det är alltså ett framsteg. Ett parti kan sålunda icke ena dagen sitta här i riksdagen och andra dagen finna sig förbjudet, utan att riksdagen, när den är samlad, fattar beslut därom. Jag är tacksam för att utskottet visat detta tillmötesgående mot vår motion. Kvar stå ändå en del av de farhågor som vi ha framhållit i motionen. Enligt propositionen skulle Konungen ensam kunna förbjuda ett parti och förelägga frågan om upplösning för nästa riksdag. Låt oss säga, att det förbjöds i augusti månad, sedan riksdagen var avslutad. Så blev

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

det ett val i september månad, och det förbjudna partiet hade icke rätt att delta i valet. Enligt propositionen kan detta överhuvud taget drabba vilket parti som helst i riksdagen med den formulering som lagen i detta fall har givits. Valet sker alltså i september, och nästa riksdag sammanträder i januari påföljande år. Den nya riksdag som valts, när det ena eller andra partiet var förbjudet, kan sålunda tänkas icke vara någon återspeglning av folkviljan här i landet och icke alls en riksdag som bör ha fullmakt att godkänna, vad regeringen i augusti månad beslöt i fråga om förbud av viss organisation. Utskottet har vidtagit en ändring, så tillvida att Konungen icke har rätt, om riksdagen är samlad, att utfärda ett dylikt förbud. Men om riksdagen icke är samlad — jag hänvisar därvid till 1 § andra stycket på sidan 21 i utskottsutlåtandet — då äger Konungen förbjuda sådan sammanslutning att tills vidare fortsätta sin verksamhet, men då skall Konungen låta riksdagskallelse utgå, såvida icke riksdagen ändå skulle komma att sammanträda inom trettio dagar. Men säg mig nu: är det icke på det sättet, att med denna lag en regering kan, om situationen i övrigt är sådan, förbjuda ett parti i början av september? Den 15 september ha vi ett val, där det förbjudna partiet icke får delta, och den 1 oktober sammankallas riksdagen.

Även om riksdagen den gången skulle upphäva Kungl. Maj:ts beslut att förbjuda partiet, så torde det under tiden vidtagna valet ändå komma att anses lagligt. Vi skulle alltså giva Kungl. Maj:t fullmakt att vidtaga en åtgärd, som riksdagen efter en månad kunde anse vara olaglig. Under tiden kunde det ha ägt rum ett val, som icke kunde göras om. Det går icke att stifta lagar på det sättet. Det är principiellt och teoretiskt oriktigt, och jag är övertygad därom, att icke 1 % av antalet ledamöter i denna kammare anser en sådan anordning tillbörlig, så orimlig är den.

På de skäl, som jag här anfört, måste jag, herr talman, vidhålla den uppfattning vi givit uttryck åt i vår motion, och för att kunna ställa denna uppfattning under omröstning ber jag att få yrka nödig ändring i utskottets förslag och föreslår därvid, herr talman, att andra stycket av 1 §, som börjar med orden: »Under tid, då riksdagen ej är samlad» och slutar med orden »därest riksdagen hemställer därom», alltså hela andra stycket, samt i tredje stycket av samma paragraf meningen »Vad sålunda stadgas skall äga motsvarande tillämpning, då sammanslutning förbjudits att tillsvidare fortsätta sin verksamhet, dock endast för den tid förbudet varar» skola utgå.

Herr Flyg: Herr talman! Jag vill för en kort stund taga kammarens uppmärksamhet i anspråk och framföra vissa allmänna reflexioner och erinringar i den fråga, som nu föreligger till behandling. Statsministern yttrade alldeles nyss från sin plats i kammaren i en replik till herr Skoglund, att det vore en senare tids utveckling, som lett till framläggandet av nu förevarande förslag. Den siste talaren, herr Spångberg, erinrade om ett antal under senare tid antagna lagar av likartad karaktär som den, vilken innehålles i det nu föreliggande förslaget. För åtskilliga år sedan höll en ledamot på Stockholmsbänken, en mycket energisk högerman, som nu ej längre är kvar i kammaren, vid ett kvällsplenium ett anförande, vari han argumenterade för en av vederbörande utskott avstyrkt motion av precis samma karaktär som det nu föreliggande förslaget. I den därpå följande debatten hävdade jag den meningen, att det bästa skyddet för en demokratisk ordning emot verksamhet av den art, som motionärerna talat om, bereddes, om man avlägsnade jordmånen för de samhällsfientliga rörelsernas agitations- och propagandaverksamhet.

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

Demokratien borde med andra ord söka att i möjligaste mån i sin statliga och kommunala utformning »bliva ett med det levande livet och med människornas av förhållandena präglade intressen». Nuvarande statsministern, herr Per Albin Hansson, höll ett kort anförande, i vilket han märkligt nog gav mig det betyget, att jag hade talat såsom en mycket god socialdemokrat. Han uttalade den förhoppningen, att jag även i fortsättningen skulle uppträda på samma sätt. Jag hade uttryckt precis vad han tyckte. Den uppfattning, som han och jag vid den tidpunkten voro ense om, anser jag också i dag vara den riktiga, den »starka», och den tveksamhet, som kommit till uttryck i regeringspropositionen samt i dagens debatt i anföranden, hållna av utskottets talesmän, av reservanten, herr Hedlund, av professor Lundstedt och av motionären, herr Spångberg, vittnar om, att det existerar en allmän mening, att detta är någonting ont. Stämningen i kammaren kan uttryckas med orden: »Gånge denna kalken ifrån oss!» Äro åtgärder av detta slag effektiva? Den högerman, som för en stund sedan yttrade sig från talarstolen, gav, liksom herr Skoglund, uttryck för den meningen, att, om detta förslag upphöjes till lag, så få statsmakterna i sin hand effektiva medel för uppnående av önskvärda resultat. Jag tvivlar i högsta grad på att dessa herrar ha rätt häri. Jag vill i det sammanhanget knyta an till statsministerns yttrande: »Det är den senare tidens utveckling, som har lett fram till framläggandet av det här föreliggande förslaget.» Men denna senare tids utveckling, herr talman, har icke bara präglat skeendet här i Sverige, den har i allra högsta grad präglat skeendet ute i världen. Låt mig erinra om Rumänien. Där fanns och finnes en till sin karaktär uppenbart nazistisk rörelse, det s. k. järngardet, under en entusiastisk ledare med en stark nationellt betonad uppfattning. I ett visst utvecklingsskede ingrepo statsmakterna i Rumänien mot ledningen för järngardet, i ett senare utvecklingsskede förbjöds hela rörelsen och dess medlemmar inspärrades i koncentrationsläger, den förut nämnde ledaren sköts, men i ett tredje utvecklingsskede öppnade man koncentrationslägrens portar, och i dag sitta järngardets representanter i den rumänska regeringen sida vid sida med de män, som tidigare medverkade till att deras verksamhet förbjöds. Vad är det här, som varit utslagsgivande? Jo, den utveckling, som präglat politiken i landet. Därav förklaras helt och hållet den olikartade inställningen till denna rörelse, som på sin tid fastslogs vara »statsfientlig». Låt mig göra en liten erinran om Frankrike. Vilka var det i Frankrike, som, då den s. k. folkfronten för ett par år sedan hade sin korta, men mycket strålande härliga klang- och jubelperiod, mest energiskt krävde lagstiftning av den art, som här i dag föreslås? (Framläggandet av det föreliggande lagförslaget utgör ett svagt försök att efterlikna den franska lagstiftningen.) Det var de ryska agenterna i landet, det var kommunisterna, som demonstrativt på gator och torg krävde en sådan lagstiftning. De lyckades också påverka stämningen inom det socialdemokratiska och andra politiska partier, så att en sådan lagstiftning genomfördes, men så kom den obehagliga utveckling, som resulterade i att deras egen rörelse föll offer för tillämpningen av de lagar, som de själva hade begärt.

Låt mig vidare göra en liten återblick på den ryska historien. I tsar-Ryssland fanns en lagstiftning av denna karaktär, en lagstiftning, som förbjöd all politisk verksamhet, vilken icke i allo behagade den dåvarande regimen. Den riktade sig, herr Gezelius, icke uteslutande mot rörelser av kommunistisk eller socialdemokratisk karaktär med anhängare bland fattiga arbetare och bönder. Den riktade sig även mot partier med en nationellt borgerlig ideologi, mot partier, vilkas fosterlandskärlek var höjd över allt tvivel. Den ryska tvångslag-

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

stiftningen var betydligt strängare än den här föreslagna. Vi veta ju, hur det gick. Lagarna förmådde ej hämma folkrörelserna i deras utveckling. »När det hela var moget», så bröt hela den ryska staten samman. Man sökte till en början på parlamentarisk väg avskaffa de värsta orättvisorna. Man sökte skapa en borgerlig parlamentarisk organism. Ej heller det lyckades. Utvecklingen ledde till att år 1917 det nya Ryssland tog gestalt, det Ryssland, som sedermera tyvärr genomgått den ohyggliga förvandling, som vi bevittnat.

Eller se på dagens Tyskland eller Italien. Tror ni, att dessa länders regimer genom där rådande stränga undantagslagstiftning äro skyddade för evig tid framåt? Tror ni icke, att denna lagstiftning i ett givet utvecklingsskede kommer att vrakas undan? Jag har velat framhålla detta för att visa, att den tveksamhet, som kommit till uttryck i det föreliggande förslaget och i uttalanden av reservanter och motionärer, är i högsta grad berättigad. Denna tveksamhet harmonierar helt både med erfarenheterna från forna tider och med de erfarenheter, som man ute i världen gjort under de närmast förflutna åren. Vilken är min inställning? Jo, helt enkelt den, att jag finner framläggandet av detta förslag utgöra ett av de många fakta, vilka bära vittne om den avdemokratiseringsprocess, som den svenska demokratien är i färd med att genomföra. Det är tydligt, att vi äro inne på vägar, vilka indirekt leda till mål, motsatta dem, vi vilja uppnå. Ju flera taggträdsstängsel och andra spärrar, man sätter upp kring medborgarna, ju flera paragrafer man söker binda individerna med, desto lättare blir det för dem, som vilja åstadkomma en ändring, att vinna förståelse, och desto flera martyrer skapa statsmakterna. Ingenting är tacksammare än att kröna sin mer eller mindre härbevuxna hjässa med en martyrkrona.

I valet mellan de förslag, som framställts av regeringen, utskottet, de båda reservanterna, professor Lundstedt och herr Spångberg, har jag för mitt vidkommande ingen möjlighet att taga ståndpunkt, ty beträffande samtliga föreslagna åtgärder gäller, som jag redan sagt, att de icke kunna förväntas bidra till ernående av det goda syfte, det här är fråga om, utan de verka i motsatt riktning. En talesman för den ryska partifractionen, herr Senander, har tagit åt sig och menat, att lagförslaget åsyftade just den av honom och hans partikamrater bedrivna verksamheten. Det är givetvis värdefullt för regeringen, att det finns sådana, som äro färdiga att själva anmäla sig som lämpliga föremål för kommande åtgärder. Man jag försäkrar, att det finns ingen anledning att till skydd mot kommunismen införa undantagslagar. Den kommunistiska rörelsens ledare kunna omöjligt påstå sig ha en egen uppfattning. De äro, nödtvunget eller frivilligt, lydiga verktyg. Den ena dagen kräva de själva en lagstiftning, som de följande dag motsätta sig. De ändra ståndpunkt i inrikes- och utrikespolitiska frågor allt eftersom det passar deras husbonde. Under sådana förhållanden är det givetvis onödigt att till skydd mot kommunismen antaga en lag mot statsfientlig verksamhet. De åtgärder, som behövas för att skydda samhället mot kommunismen, äro helt enkelt rengöringsåtgärder, saneringsåtgärder. Med andra ord: det är fullkomligt onödigt, att den svenska demokratien för kommunismens skull i ännu högre grad, än som hittills skett, ställer demokratien på avskrivning. Man räddar icke demokratien genom att systematiskt vingklippa densamma, så att den så småningom mister förmågan att lyfta sig över den smutsiga jordens yta. Det ser ut, som om man vore i färd med att avlägsna den ena efter den andra av bokstäverna i demokratiens namn, tills endast bokstaven »D» finnes kvar, ett D, efter vilket man sedan kan placera de bokstäver, som behövas, för att bilda ordet »diktatur». Man räddar icke demokratien med att framlägga sådana lagförslag som det nu förevarande. Man räddar demokratien genom att göra den levande och

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

(Forts.)

giva den kraft att genom sin inneboende styrka förinta alla de element, mot vilka det föreliggande lagförslaget riktar sig.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Bergström**: Herr talman! Innan jag går in på själva sakfrågan, skulle jag vilja göra ett påpekande angående en detalj i herr Skoglund's anförande. Han anmärkte på att majoriteten i riksdagen och särskilt majoriteten i denna kammare — jag förmodar, att han i första hand åsyftade det socialdemokratiska partiets tidigare hållning — icke velat reflektera på en lagstiftning av sådan beskaffenhet som den nu här föreslagna. Jag vill påpeka, att de två socialdemokrater, som sutto i 1935 års kommitté för utredning angående vidtagande av åtgärder mot statsfientlig verksamhet, redan i de inledande raderna i sin reservation mycket starkt betonade, att tidsförhållanden kunna uppstå av så kritisk beskaffenhet, att man skulle nödgas införa en lagstiftning ungefär liknande den av kommitténs majoritet förordade. Vi ha alltså icke, herr Skoglund, varit blinda för att ett tidsläge kan uppstå, som motiverar åtgärder av denna beskaffenhet, och det är mycket förklarligt att i detta nu exempelvis en hel del av dem, som år 1936 motsatte sig införandet av en undertryckningslagstiftning, nu äro böjda för att skänka sina röster för en provisorisk lagstiftning, som har till syfte att tillgodose ett mera temporärt statligt trygghetsbehov. Det finns, såvitt jag kan finna, ingen motsättning mellan den ståndpunkt, som vi i allmänhet tidigare intagit, och den ståndpunkt, som helt säkert åtskilliga socialdemokrater komma att intaga till det lagförslag, som här föreligger.

Jag skulle vidare för min egen del vilja säga, att jag icke har några principiella invändningar att göra mot lagtexten i den grundläggande paragrafen i utskottsförslaget. Jag har heller ingen invändning att göra mot förslaget om att riksdagen och regeringen skola vara de myndigheter, som avgöra, när beslut skall fattas om att en statsfientlig sammanslutning skall upplösas. Jag kan uppriktigt sagt icke förstå de anmärkningar, som reservanten herr Hedlund har framfört i det stycket. Han gjorde ju gällande, att om 1 § finge den av utskottet föreslagna lydelsen, skulle man bliva nödgad att vid tillämpningen taga hänsyn till partiernas program. Man skulle därför endast kunna komma åt det kommunistiska partiet, som, enligt vad herr Hedlund uppgav, i sitt program deklarerat sig som ett våldsparti, men icke den nazistiska riktningen, som nogsamnt aktat sig för att i sitt program göra en sådan bekännelse. Jag kan icke finna annat än att det är verksamheten och dess syftsmål, som det här är fråga om, och att alltså partiernas program icke komma att tillmätas någon avgörande betydelse i detta sammanhang.

Då därtill kommer, att regering och riksdag skola vara de avgörande myndigheterna, så gives det ju så långt en garanti för att ingen ensidig tillämpning av lagen kommer i fråga från början.

Men jag har trots detta ändå mina betänkligheter mot att slå in på denna väg. Det är dessa betänkligheter, som jag med några ord skulle vilja giva uttryck åt.

När vi kommit så långt, att riksdag och regering enat sig om att en sammanslutning, som betraktas som statsfientlig, skall upplösas, så blir det i fortsättningen våra polismyndigheter och domstolar, som skola sörja för övervakningen. De skola sörja för att den förbjudna verksamheten icke får dyka upp i nya kapprockar, bedrivs i nya förtäckta former. Jag måste för min

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

del säga, att jag är fullkomligt ur stånd att kunna hysa det förtroende i synnerhet för våra polismyndigheter, som är erforderligt i detta sammanhang. Man har från det hållet alltifrån det den nazistiska propagandan började i detta land visat en ensidig inriktning, som man har all anledning befara skall komma att göra sig gällande, när det blir fråga om att sörja för att en av riksdag och regering förbjuden partiverksamhet icke får fortsätta i förtäckta former.

Det brister helt visst redan i fråga om polisens förmåga i detta stycke. Den saknar i allmänhet insikt om våra partipolitiska förhållanden och partiernas inriktning och strävanden. Det är ganska betecknande för bristerna i detta stycke, att när man på sin tid här under vintern skulle företaga sina razzior mot vissa kommunister, så förväxlade man på sina håll syndikalisterna med kommunisterna och trängde in i syndikalisternas hem och granskade deras helt visst mycket oskyldiga papper.

Vad man skulle behöva för att icke blott besluta utan även genomföra en lagstiftning av denna art är en politisk polis, en polismyndighet med allmänt gott omdöme och i synnerhet med insikt om de olika politiska rörelsernas strävanden och inriktningar.

Jag har velat säga detta, herr talman! Jag hyser liksom åtskilliga andra, som yttrat sig här, ganska stor tveksamhet, och jag gör det ur de synpunkter, som jag här framfört. Jag har intet yrkande.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Det är mig omöjligt att gå in på detaljerna i själva sakfrågan om lagförslaget. Men jag anser mig böra göra några allmänna reflexioner omkring detta lagförslag.

Då jag redan från början förklarar, att jag icke kan ansluta mig till utskottets förslag utan ämnar rösta för reservationen, får detta icke på något sätt fattas som om jag hade annan uppfattning i och för sig om dessa samhällsfientliga sammanslutningar utan fastmera så, att jag hyser tvekan om det tillvägagångssätt och de medel, varmed statsmakterna skola möta och beivra deras verksamhet. Denna min mening blev ytterligare befäst efter det anförande, som en av reservanterna herr Hedlund i Östersund här höll. Bland annat underströk herr Hedlund den misstanke, som finnes i vida kretsar bland vårt folk, att detta lagförslag endast siktar till eller åtminstone endast träffar den ene av de båda axelbröderna, den kommunistiske, medan den andre brodern kommer att få fortsätta sin verksamhet ungefär som hittills.

Men även om man nu tar denna lag, tror man sig därmed utrota dessa samhällsfientliga sammanslutningar? Tror man sig därmed t. ex. utrota kommunisterna? Ingalunda! Förhållandet kommer efter vad all erfarenhet lär oss att bliva det, att de komma att arbeta på ett illegalt sätt. De komma att arbeta under hemliga former i hemliga sammanslutningar, där statsmakterna icke ha möjlighet och där framför allt allmänheten och folket i övrigt icke ha möjligheter att på samma sätt som nu kontrollera deras verksamhet. De driva denna hemligen i underjorden, och där fortsätta de att arbeta som hittills.

Tror någon, att de här i kammaren närvarande kommunisterna skulle på något sätt ändra sin uppfattning? Tror någon, att de skulle underlåta att börja på att på ett annat sätt under hemliga former arbeta för denna kommunistiska sammanslutning? Det är egentligen vad som kommer att inträffa i detta sammanhang.

Nu är det ju så, så långt jag kan fatta saken, att riksdagen har under den senare tiden antagit flera lagförslag, som sikta till att särskilt när det gäller de enskilda beivra och förhindra landsförrädisk verksamhet. På grund av en

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

(Forts.)

proposition för någon tid sedan, nr 217, och ett utlåtande från första lagutskottet, nr 32, har riksdagen redan beslutit giva myndigheterna möjligheter att ganska nära och ingående kontrollera och beivra dessa samhällsfientliga sammanslutningars verksamhet. Och läser man både första lagutskottets utlåtande nr 52 till propositionen nr 260 och utskottets utlåtande nr 32 till propositionen nr 217, så säger utskottet i båda dessa utlåtanden ungefär detsamma. »Dessa bestämmelser», säger utskottet i utlåtandet nr 32, »torde bliva ett hjälpmedel för mera effektivt bekämpande av den statsfientliga verksamheten, även den som bedrivs i föreningsform.» Och ungefär i samma form understryker första lagutskottet samma mening i det utlåtande, som vi i dag behandla. Det betyder, så långt jag kan fatta saken, att statsmakterna ingalunda äro utan medel att redan på nuvarande stadium komma åt denna verksamhet.

Det kan ej hjälpas, att man går tillbaka i tiden och gör en jämförelse med förhållandena under det förra världskriget, då man ställer frågan: Vem är egentligen landsförrädare? Vi känna till de stämningar, som gingo över vårt land under förra världskriget, då bland annat sådana välkända svenske män som Karl Staaff beskylldes för att vara landsförrädare. Och vi minnas, hur en ledamot av denna kammare, herr Z. Höglund, på grund av de stämningar, som drogo in över vårt land, åkte i fängelse för en verksamhet, som vid den tidpunkten betraktades som landsförrädisk.

Jag menar sålunda, att när man går att taga ett sådant förslag, bör man vara ganska försiktig, så att man icke låter leda sig av stämningar i ett visst läge.

Ja, det var icke så många tiotal år tillbaka i tiden som det parti jag tillhör betraktades som ett landsförrädiskt parti. Och även om detta parti i dag har majoritet i en mycket betydande del av vårt svenska samhällsliv, är det ingenting omöjligt, att uppfattningen om vår verksamhet även kan ändras av tillfälliga stämningar och att vi själva kunna komma att få känna, hur det lagförslag, som vi här nu besluta, kan komma att smaka.

Det är därtill en synpunkt, som jag vill anlägga på denna fråga. Det är, att om jag ser ut i fackföreningsrörelsen så har under senare år och framför allt under senare tid där bedrivits ett utrotningskrig mot kommunisterna, vilket har medfört, att dessa nu äro fullständigt betydelselösa. Något som helst inflytande från dessa finnes icke mer. Och den, som känner stämningen bland det svenska folket och bland den svenska arbetarklassen — och jag förmodar även kommunisterna själva — skulle här kunna vittna om hur den gestaltar sig mot dem. De veta, att de kommunistiska och nazistiska rörelserna äro så gott som betydelselösa.

Då därtill kommer — så långt som jag nu fattat denna fråga — att statsmakterna genom lagliga åtgärder på annat sätt kunna beivra denna samhällsfientliga verksamhet, när den upptäcket, är jag tveksam om, huruvida det är lämpligt att vi i dag taga utskottets förslag.

Herr talman! Det är med denna deklaration som jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Nordström** i Kramfors: Herr talman! Innan jag säger något om det föreliggande lagförslaget, kan jag icke underlåta att giva en replik till den siste talaren herr Nilsson i Göteborg, som direkt missuppfattade förutsättningarna för behandlingen av denna fråga, då han säger om detta lagförslag, att det visar sig att det drabbar den ene »axelbrodern». Han talade om kommunisterna som den ene axelbrodern. Mig veterligen finnes i detta land ingen axel mellan det kommunistiska partiet och någon annan riktning. Om

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

man i vanlig mening talar om axelbröder, är man väl inne på ett internationellt plan, där det enligt herr Nilssons uppfattning skulle finnas en axelförbindelse mellan Sovjetunionen och Tyskland. Då jag inte tror att det var innebörden i hans mening kan det väl icke vara mot den ene av dessa »axelbröder», som man här håller på att lagstifta?

Skulle det däremot vara inom Sverige, så är det väl närmast herr Nilsson i Göteborg, som är i axelförbindelse med de nazister, som han synes vilja göra gällande, att vi skulle vara förbundna med.

Vi fingo redan för ett par dagar sedan en aning om vad en sådan här lagstiftning skulle kunna begagnas till. Det var när vi behandlade fullmaktslagen om upphävande av åttatimmarslagen och arbetarskyddslagen o. s. v. Det var ett par talare, herrar Hage och Olovson i Västerås, som betecknade dem, vilka yrkade avslag på detta förslag, såsom landsfientliga element. Herr Hage ansåg sålunda, att det var osvenskt och landsskadligt att yrka avslag på denna fullmaktslag, d. v. s. yrka på bevarandet av åttatimmarslagen och sådant. Det tog herr Hage som uttryck för landsskadlig verksamhet.

Så kan det gå, om riksdagen — alltså den som skall omhändervä dessa lagar — är mera konungslig än konungen själv. Då kan dessa lagar enligt min mening begagnas till litet av varje.

Det är speciellt ett av de rekvisit, som finnas i lagen, som jag anser vara ganska allvarligt, icke därför att det riktar sig mot det parti jag företräder i riksdagen utan just för att det kan begagnas mot vilken som helst rörelse i detta land, som söker företräda en grupps eller klass' intressen.

Jag avser det rekvisitet, där man talar om att »allvarligt störa ordningen inom landet». Det är väl ändå uppenbarligen så, att under många år, som fackföreningsrörelsen kämpat, har man hävdad, att den allvarligt störde ordningen i landet i och med att den genomförde en strejk. Det har ju varit ett gammalt antaget argument från högern, att fackföreningsrörelsen störde ordningen inom landet.

Alltså, med denna bestämmelse i denna paragraf är det intet tvivel om, att en regering — en reaktionär regering kanske i första hand men icke bara en reaktionär regering utan måhända också den nuvarande regeringen — skulle anse sig av en uppamnad stämning uppfordrad till att ingripa mot fackföreningsrörelsens legala rättighet att försvara arbetarnas intressen. Det förekommer då och då, att arbetsgivare i detta land vägra utbetala löner och att de utan vidare sätta fackföreningens medbestämmanderätt på arbetsplatsen ur spel och att fackföreningsrörelsen därför tvingas tillgripa åtgärder för att försvara sig. Fackföreningsrörelsen har då intet annat att tillgripa för att försvara sig mot arbetsköparna än strejk. Detta, menar man från högerns och den svenska herremaktens sida, betyder att störa ordningen i landet.

Det har redan under denna debatt, som pågår, ganska klart framgått, huru oerhört divergerande tolkningarna av denna lag äro. Jag skulle våga påstå att knappast någon av de talare som hittills uppträtt haft samma tolkning av lagens innebörd. Sedan skola dylika lagar ändå effektueras, och då blir det fråga om hur de skola tolkas och vilka som skola tolka dem. Man har begagnat det svenska folkets rädsla för att dragas in i kriget och uppamnat en krigspsykos som begagnats till en mycket smutsig kampanj mot det kommunistiska partiet. Man har lyckats att få det stora socialdemokratiska partiet med på att nu genomföra åtgärder emot kommunistiska partiet trots att all erfarenhet säger att den vägen till sin undergång har det socialdemokratiska partiet också gått i andra länder. Socialdemokraterna ha varit med om att gräva den grav, som de sedan själva i sin tur blivit begravda i. Har man be-

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

trätt denna väg betyder det, att man öppnat slussportarna för nästan vilken reaktion som helst.

Det är kanske symtomatiskt att t. o. m. hans excellens herr statsministern för ett par tre dagar sedan vid socialdemokratiska partiets kongress uttryckte farhågor beträffande en annan lag, tryckfrihetslagen, som skulle kunna bli farlig, säger han, i en reaktionär regerings händer. Jag tror att denna lag i lika stor omfattning skulle kunna bli farlig för vilka legitima arbetarintressen som helst i en reaktionär regerings händer.

Jag skall inte alls ingå på vårt förmenta landsförräderi och spioneri. Jag har tidigare sagt här att de flesta av kammarens ledamöter och de flesta regeringsmedlemmarna veta, att det inte finns vare sig landsförrädare eller spioner i kommunistiska partiet. Ett sådant påstående är bara en skylt, bakom vilken man döljer sig för att komma åt ett parti, som konsekvent företräder och slåss för arbetarnas intressen. Det är bara därför man riktar ett slag mot kommunistiska partiet, inte därför att det skulle vara landsförrådiskt eller för att vi skulle hysa spioner ibland oss. Detta är man tämligen medveten om, och det är väl ändå litet för starkt att riksdagen skall anta en lag, som enligt pressen och av uttalanden här att döma riktar sig mot det kommunistiska partiet, under den föregivna förutsättningen att vårt parti skulle bestå av landsförrädare och spioner. Jag anser det vara mera på sin plats att riksdagens socialdemokratiska ledamöter stiga fram och erkänna, att det är högerns gamla program för att tillintetgöra varje försvar av den svenska arbetarklassens intressen, som man här håller på att genomföra och för vilket ändamål man nu också lyckats engagera det socialdemokratiska partiet.

Herr talman! Jag anser att jag till sist kanske också skulle säga, att jag är medveten om att det finns landsskadliga element inom Sverige, att det finns landsförrädare och spioner. Men jag är också på det klara med att de inte äro att söka inom det parti som jag företräder. De finnas bland de grupper som utan vidare kasta ut hundratals arbetare på gatan utan arbete, bland dem som bara för den heliga profitens skull ställa massor av människor utan försörjningsmöjligheter. Sådana måste man betrakta som samhällsskadliga och samhällsfientliga, men det är ju inte mot dem man riktar sitt slag här i riksdagen, och därför kan jag under inga förhållanden biträda utskottets hemställan utan ber att få yrka bifall till det förslag herr Senander framställt.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att fortsätta diskussionerna utan därför att alla talare under denna debatt riktat sig mot ett uttalande som jag gjorde i mitt första anförande, nämligen att första stycket i första paragrafen i denna lag var skriven så, att det riktades endast mot ett visst ytterlighetsparti.

Jag är naturligtvis ingen lagtolkare, men för att kunna begripa vad jag hade att ta ställning till i första lagutskottet frågade jag den som i lagutskottet skrev paragrafen, huruvida man med den formuleringen nådde ytterlighetsrörelser åt båda hållen, när man nu inte gjorde det med den formulering Kungl. Maj:t föreslagit och när det icke var möjligt att med regeringens förslag i fråga om första delen av första paragrafens rekvisit nå det nazistiska partiet men väl det kommunistiska. På den frågan fick jag till svar, att det tillkommer riksdagen att i varje särskilt fall pröva.

Då lagutskottets förslag till denna paragraf inte innebär någon ändring av detta stycke vidhåller jag, till dess den som skrivit utskottets lagförslag tar mig ur min eventuella villfarelse — men det har man inte kunnat göra ännu — min uppfattning, att vi med nu föreslagna rekvisit endast kunna nå

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

kommunisterna. Inte tycker jag att det är så tråkigt att vi kunna nå kommunisterna med denna brottsbeskrivning; herr Nordströms anförande är tillräckligt belysande för att jag skulle kunna säga, att det säkerligen vore en ur anständighetssynpunkt riktig åtgärd att upplösa den organisationen. Men om vi inte vilja i paragrafen införa något, som kan ge anledning till påståendet att vi ensidigt lagstifta, då förstår inte jag varför inte utskottet nöjt sig med att i rekvisitet bara säga, att sammanslutning, vars verksamhet är ägnad att sätta rikets säkerhet i fara, skall under de villkor som här stå angivna kunna upplösas. Jag har inte på något sätt velat hindra lagens antagande, ehuru jag anser att vad vi i vår reservation föreslagit är det enda sättet att effektivt lösa frågan. När lagen inte är tillräckligt klart formulerad, när riksdagen tillika skall upphäva sig själv till domare och varje riksdagsman är allmän åklagare, då böra vi veta vad lagen innehåller. Jag tar för givet, att alla de, som tidigare yrkat på en förbuds lagstiftning och nu acceptera denna lag, äro övertygade om att vi i rekvisitets första del kunna nå kommunisterna, och jag skulle nog inte misstaga mig mycket, om t. ex. herr Skoglund, som jag sätter mycket stort värde på, kommer att — därest regeringen inte skulle ta initiativet — som allmän åklagare yrka på att det kommunistiska partiet skall upplösas.

Jag har dessutom begärt ordet för att med anledning av hans excellens herr statsministerns anförande rätta till en missägning från min sida, om jag överhuvud taget gjort mig skyldig till den. Statsministern fann det märkligt att jag hade sagt, att man med en lex in casu snabbare kommer åt ett statsfientligt parti. Så sade jag inte. Jag yttrade att man *lika snabbt men effektivare* med en sådan lagstiftning kommer åt ytterlighetspartier än om vi följa utskottet.

Slutligen vill jag, herr talman, säga att jag anser den förändring utskottet har gjort beträffande 1 § innebära en försämring i förhållande till det förslag Kungl. Maj:t framlagt. Jag förstår inte, när man ger sig in på en brottsbeskrivning, varför man utesluter så mycket viktigt i paragrafen, som dock fanns med i det kungl. förslaget. Jag förstår inte vad det är man reagerar emot i denna brottsbeskrivning, där det bl. a. angives att sammanslutning, vars verksamhet är ägnad att skada vårt förhållande till främmande makt, skall kunna upplösas. Om något är förtjänt av en upplösning är det väl den verksamhet, som förorsakar att landet kommer i besvärliga förhållanden till en främmande makt.

Jag skall inte vidare fortsätta, herr talman. Ingenting i denna debatt lika litet som under överläggningarna i lagutskottet har övertygat mig om att den väg riksdagen nu är beredd att gå är den rätta. Jag är i stället övertygad om att den väg reservanterna anvisa är den effektivaste och lämpligaste och därför vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Jag kan inte uraktlåta att göra några kommentarer till denna debatt, innan man slutgiltigt sätter punkt för densamma. Här ha nämligen förekommit så många olika uttalanden om och motiveringar till genomförandet av denna lag, att det vore synd att inte något närmare granska desamma.

Först ett par ord i fråga om vad som är landsförräderi. Alla från mitt parti äro ense om att man skall vidta åtgärder mot folk, som sätter landets säkerhet i fara, mot folk som söker genomföra åtgärder vilka utgöra ett hot mot den nationella självständigheten och mot verklig fredspolitik. Vi äro lika ense om att man skall vidta åtgärder mot folk som överlämnar militära hem-

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

(Forts.)

ligheter åt främmande makter, som engagerar sig för en verksamhet som utgör ett hot mot landets och medborgarnas frihet. Men sådana former av landsförräderi ha hittills uppenbarats inom partigrupper, som inte kunna räknas till arbetarklassen och följaktligen inte heller finnas inom det kommunistiska partiet, som är ett parti för den svenska arbetarklassen. Det har visat sig att spioneribrott avslöjats som begåtts av personer med en borgerlig samhälls-åskådning och haft en, som man säger, framskjuten ställning i det borgerliga samhället. Sådana bevis ha däremot inte kunnat frambringas mot den kommunistiska rörelsen eller dess medlemmar. Blotta tanken att det skulle kunna vara möjligt att medlemmar av det parti jag företräder skulle sälja landets säkerhet är för mig så främmande och så kränkande, att jag för min del inte kan förstå, hur ledamöter av riksdagen utan vidare kunna slunga ut sådana påståenden utan att göra sig något besvär med att bevisa deras riktighet. Man trodde sig ha funnit ett argument för våra landskadliga avsikter i samband med tillsättandet av den s. k. Kuusinenregeringen. Detta visade, säger man, hur Sovjetunionen kunde utnyttja mot Finland rebelliska element i en viss krigssituation. Men de som anse detta för ett argument mot kommunisterna förbise alldeles det faktum, att Kuusinen tillhörde en tidigare finländsk regering som störtades med utländsk hjälp, varvid Kuusinen och hans kamrater drevos i landsflykt. Ty det är ju ingen hemlighet, att den regering som Kuusinen tillhörde störtades 1918 med hjälp av den tyska interventionen i Finland.

Alla de, som nu välja ut detta särfall och tro sig utan vidare kunna generalisera för att finna ett slagträ mot den kommunistiska internationella rörelsen, finna det emellertid fullkomligt i sin ordning, att denna förutvarande finska regering drevs i landsflykt av folk som stödde sig på utländsk hjälp. De finna det fullständigt i sin ordning att en man som den finländske överbefälhavaren, som nästan under hela sitt liv stått i det ryska tsarväldets tjänst — han var general i ryska armén så sent som under världskriget — nu göres till nationens hjälte och medverkade till störtandet av Finlands tidigare regering. Men det är som sagt fallet Kuusinen man nu försöker generalisera för att finna ett slagträ, användbart mot den kommunistiska rörelsen, och försöker utnyttja för att överhuvud taget svärta ned oss inför den allmänna opinionen.

I verkligheten vet var och en vad som är kärnan i hela denna historia. Man har skapat en maktgrupp i riksdagen och regeringen, de fyra stora partierna, som enat sig om en fråga, vilken jag för att finna en historisk anknytning kan kalla »försvaret främst». Det fanns en tid i svensk politik då t. o. m. högern myntade parollen »försvar och reformer». I dag går denna maktgrupp in för en politik som betyder försvar, eller i varje fall anskaffandet av en stark militär apparat, men inga reformer — ja, t. o. m. sloandet av tidigare reformer. Jag vill inte bestrida att det finns åtskilliga medlemmar av dessa partier som anse att detta är nödvändigt men samtidigt rycka på axlarna och säga: Vad skall vi göra? Man vill ju inte lära något av de internationella erfarenheterna utan inbillar sig, att det inte finns något annat att göra än sätta in alla krafter på att — som herr Wigforss sade under kongressen — beröva svenska folket hälften av nationalinkomsten för att bygga upp en så stark militär apparat som möjligt. Nå, det må nu vara deras uppfattning, vi ha den inte. Vi anse att en politik, som går ut på att anskaffa sådana statliga våldsmedel helt på bekostnad av folkets existensmedel och dess tillkämpade sociala reformer, inte är en verklig försvarspolitik och en politik som kommer att motverka det angivna syftet.

Här ha vi den kärnfråga, som dagens politiska diskussion i själva verket

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

gäller. Det stora maktblock som skapats anser, att för genomförandet av denna sin politik ha de rättighet att terrorisera allt vad opposition heter, att slå ned densamma. Även en talare här, som väl ändå, trodde man först, hade låtit sitt ställningstagande i reservationen vägledas av vissa demokratiska hämmningar, säger ju utan vidare att vad han vill är en lagstiftning som riktar sig åt båda hållen. Mot vilka håll? Mot de håll, menar han, åt höger och vänster som vända sig mot den av detta maktblock bedrivna politiken. Det är detta frågan gäller och det är för att genomföra denna politik man vill lagstifta — för att slå ned oppositionen.

Det har i denna debatt frågats: Varför ta kommunisterna åt sig? Är det inte så att de redan genom att ta åt sig inför statsmakterna medge, att de känna sig träffade och alltså böra övervakas? Vi fingo den repliken kastad i ansiktet på oss, när riksdagen behandlade frågan om de nya tvångsmedel man satte i polisens händer, som upphävt brev- och telefonhemligheten och möjliggjort för polisen att hålla en människa inspärrad utan dom eller rannsakan upp till sextio dagar. Vi sade då, att detta kommer att utnyttjas mot kommunisterna, och det visade sig att vi fingo fullkomligt rätt, inte på grund av att vi konstaterade detta i riksdagsdebatten utan på grund av andra orsaker. Och vilka orsaker? Jo, kort och gott att den nuvarande regimen genomför en reaktionär politik och därför är den särskilt känslig för all opposition, som kommer från vänster, och försöker slå ner densamma.

En högertalare anmärkte att bakom landsförrädaren står det alltid ett parti eller en organisation. För bara några få veckor sedan karakteriserades Sveriges statsminister, bakom vilken står en mycket mäktig organisation, som en person som fört en landsförrädisk politik. Man försökte sedan mildra intrycket härav genom att säga, att det inte var meningen att det skulle heta landsförrädisk, utan landsfördärvlig, men skillnaden mellan landsförrädisk och landsfördärvlig lär vara ganska liten. Den man, som på det sättet kastade stridshandsken i ansiktet på statsministern, blev strax därefter vald till ledare för Stockholmshögern. Detta illustrerar återigen hur man använder sådana epiteter som tillhyggen i den politiska kampen. Och det borde, tycker jag, för socialdemokraterna själva vara en anledning till eftertanke, när deras ledare så nyligen och under så uppseendeväckande former, att det innebar en sanktion från högerpartiets sida av denna tillvitelse, kastas sådana anklagelser i ansiktet. Då bör man vara litet varsam när man brukar desamma själv. I dag liksom tidigare under alla de år arbetarrörelsen kämpat för att uppnå en position tillgripas dessa tillhyggen för att kompromettera oppositionen, för att kompromettera dem som vilja en annan politik än den de maktägande genomföra.

Herr Lundstedt anförde som sitt starkaste argument, att man inte kunde ge några rättigheter åt sådana människor, som avse att förändra den nuvarande samhällsordningen. Jag har tidigare bemött detta argument. Jag har hänvisat till att inte bara vårt program utan även socialdemokratiens klart utsäger, att vi avse att skapa en annan samhällsordning, en socialistisk samhällsordning, en ordning där inte fåtalet skall berika sig på flertalets arbete och offer, en ordning som inte möjliggör för kapitalistiska makthavare att exploatera de stora breda folklagren. Jag påvisade vissa avsnitt i det socialdemokratiska programmet som inte alls rimma med grundlagen, exempelvis kravet på republik. Skall alltså herr Lundstedt uppträda som trubadur för en lagstiftning mot att sådana krafter, som vilja förändra samhällsordningen, inte skola ges några möjligheter till legal verksamhet, betyder detta bara att han upphöjer sig själv till sitt partis fiende nummer ett.

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

Herr Skoglund var icke fullständigt nöjd med denna lagstiftning, men hoppades på en senare enig skärpning av densamma, d. v. s. han menade, att de fyra regeringspartierna skulle komma överens om en sådan. Det är nog icke endast herr Skoglunds förhoppning, utan säkerligen hela det svenska högerpartiets förhoppning att så skall ske. Troligen komma de att få rätt. Socialdemokratiens och den borgerliga vänsterns statskonst består ju i att retirera, att uppgiva den ena positionen efter den andra, att vika undan för högerns attacker. Jag vet inte, vad de tänka sig vinna därmed. Kanske tid. Det är det enda, som de på sin höjd kunna vinna. Men tiden blir allt knappare tillmätt för varje månad som går och med varje tillspetsning av den nuvarande kapitalistiska kris, som vi genomleva.

När en herre, som offentligen är överbevisad om att ha sålt sig som verktyg åt en svensk storkapitalist, som engagerat sin tidning och sitt parti och som drivit hela sin verksamhet under en lång följd av år till förmån för denne svenske storkapitalist, framslungar epitetet verktyg i ansiktet på oss, då behöva vi icke kosta på oss några ord till svar, ty *han* är avslöjad som ett verktyg, som icke lider av några hämningar och som för pengar är beredd att göra vad som helst.

Herr Bergström ville ha politisk polis. Att socialdemokraterna kräva en svensk ochrana — eller varför icke taga en jämförelse med den beryktade organisationen Gestapo — visar ju bättre än någonting annat, att man känner grunden vackla under sina fötter och att man icke har något annat att rekommendera än internationella föredömen på det mest brutala och mest ensidiga klassvälde, som utövats.

Herr Nilsson i Göteborg sade, att vi ha gjorts politiskt betydelselösa genom förföljelserna. Vore det så, skulle man icke varit angelägen om att stifta lagar för att omöjliggöra vår verksamhet. Man uppnådde en kort högkonjunktur i vårt land för primitiva stämningar och lidelser, men en högkonjunktur, som nu håller på att förvandlas till sin raka motsats. Det är känslan av att de i dag, som man säger, betydelselösa kommunisterna i morgon komma att stå i spetsen för stora folkmassor i kravet på en annan politik, än man i dag genomför, som man i dag vill genomföra denna lagstiftning.

När justitieministern anför att en sådan här s. k. skyddslagstiftning nu genomföres i alla s. k. demokratiska europeiska länder, en lagstiftning, som icke är någonting annat än en våldslagstiftning för att slå ned en i legala former arbetande opposition, så är nog detta riktigt. Men varför genomför man densamma? Varför anser sig kapitalismen i de europeiska länderna i dag nödsakad att tillgripa åtgärder, som man icke tillgrepp under förra kriget, då det var tillåtet för socialdemokratien att kämpa både för 8-timmarsdagen och för demokratiska fri- och rättigheter? Detta hänger samman med den historiska utvecklingen. Monopolen ha tagit överhand i ekonomin. Kapitalismen kan ej längre tillåta den fria konkurrensen och som en avspegling därav går man också till kamp mot den fria konkurrensen på det politiska området. Det är denna process, som de kapitalistiska länderna genomgå i dag, en process, som visar sig i politiskt sönderfall och politiskt våldsherravälde parallellt med moraliskt och ekonomiskt sönderfall av kapitalismens välde.

Denna utveckling genomgå vi även i Sverige, och vi äro icke förbluffade häröver. Vi finna det tvärtom vara ganska naturligt att även Sverige såsom en sektor av den kapitalistiska hushållningen anpassar sig efter de allmänna umgängesformer, som råda i det kapitalistiska samhället, något som förr eller senare kommer att leda till att den borgerliga demokratien förvandlas till fascistisk diktatur. Men om man gör det, kan man därmed förhindra socia-

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

lismen? Jag är icke säker på, att man ens nämnvärt kan fördröja densamma, ty såsom det påpekats i denna debatt, man försökte med våldsmedel förhindra demokratiens seger och ändå mera socialismens seger i det gamla tsar-Ryssland. Vad blev resultatet? Dessa undantagsåtgärder kunde inte hindra utvecklingen fram till demokrati och socialism, utan blevo på sätt och vis ett hjälpmedel för de krafter inom folkmassorna, de revolutionerande, frihetsbejakande krafterna, som slutligen störtade det gamla tsaristiska systemet och den ryska kapitalismens välde. Så har det alltid gått i historien med regimer, som känt att deras välde hållit på att vackla. De ha försökt stärka detta välde genom våldsåtgärder, lagliga och olagliga mot dem, som de betrakta såsom ett hot mot deras välde, men det har icke hjälpt. De ha ändå störtat samman under trycket av inre motsättningar, under trycket av folkets vrede, som slutligen sopat undan alla lagar.

Om man stiftar sådana här lagar, kommer man icke att göra slut på vårt arbete för socialismen. Vi kunna gärna upprepa, vad en stor statsman under franska revolutionen tillropade den feodala reaktionen: Om ni stifta denna lag, svära vi att aldrig respektera densamma. Om ni lagstifta mot socialismen — därtill syfta ni med denna lagstiftning — svära vi, att vi icke skola respektera densamma och att vi skola sätta till alla våra krafter för att resa det svenska folket mot en sådan skändlig lagstiftning, för att åter höja frihetens och demokratiens fana. Detta är vår uppfattning och det skadar icke, att detta säges ut vid detta tillfälle. Med detta ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Gezelius**, som för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Herr Hedlund har här uttalat, om jag uppfattat honom rätt, att den, som skrivit lagen, som orden föllo, skulle i utskottet ha lämnat den upplysningen, att lagen endast skulle kunna nå kommunisterna. Jag vet inte, om han därmed åsyftade den föredragande lagbyråchefen eller någon annan i utskottet, men det var väl närmast lagbyråchefen som åsyftades.

Jag har givetvis bra mycket mindre erfarenhet av utskotts- och riksdagsarbete än herr Hedlund i Östersund, men jag har fått den uppfattningen, att man här icke bör återgiva, vad som förekommit under diskussionerna i utskottet. Ännu mindre bör man här angripa någon, som icke har tillfälle att försvara sig vid detta forum. Jag har också deltagit i behandlingen av detta ärende, men jag har icke — det kan jag vitsorda — hört lagbyråchefen påstå, att denna lag endast skulle kunna nå kommunisterna. Jag förstår, att det för en föredragande i utskottet måste kännas mycket obehagligt att bli försatt i motsattsställning till regeringen. Statsministern har ju nyss försäkrat, att denna lag är möjlig att tillämpa mot varje parti, som skulle kunna beträdas med att utöva landsskadlig verksamhet.

I utskottet har man endast diskuterat, huruvida det ena eller det andra partiets program i och för sig skulle kunna falla under lagens tillämpning. Det har påpekats, att det kommunistiska partiet har våldet på sitt program och att detta i och för sig vore ett indicium på att detta parti avser att med våldsamma medel förändra statskicket och omstörta samhället. Men, herr talman, det har aldrig talats om något annat, än att det är verksamhetens art och icke rörelsens program, som skall bli avgörande för här föreslagna åtgärder.

Härefter erhöil herr **Hedlund** i Östersund jämväl för kort genmäle ordet och anförde: Herr talman! Jag begriper icke varför herr Gezelius tar i så

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

(Forts.)

skarpt. Vem har sagt att föredragande lagbyråchefen bibringat utskottet den uppfattningen att lagen icke skulle bli tillämplig på de båda ifrågavarande partierna? Han har tvärtom, tycker jag, vid den föredragning han gjorde, lämnat mycket starka bevis för, att lagen, i den form den förekommer i den kungl. propositionen, vore tillämplig på båda partierna. När jag dock icke kunde anse att detta framgick av den formulering, som utskottet givit paragrafen, framställde jag en fråga därom till dem, som hade skrivit utskottets förslag till lag — det var herrar Gezelius, Lindqvist, jag själv och alla andra i utskottet — men ingen kunde besvara den frågan. Jag har aldrig dragit in lagbyråchefen i detta sammanhang, det skulle vara oanständigt att göra det.

Herr talmannen lämnade likaledes för kort genmäle ordet till

Herr **Lindqvist**, som yttrade: Herr talman! Det är gammal god ordning här i riksdagen, att man icke drar in i debatten, vad som förekommit i utskottet, allra minst — som herr Gezelius sade — vad en föredragande i utskottet yttrat. Detta omöjliggör för mig att giva herr Hedlund i Östersund den replik, jag skulle vilja giva honom. Jag vill säga detta som en varning. Man skall icke draga in i debatterna i riksdagen, vad som förekommit i de inre kretsarna.

Herr **Hedlund** i Östersund erhöll ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill bara fråga, om det icke är en utskottsledamots skyldighet att med anledning av det intryck, man fått vid behandlingen av en proposition i utskottet, åberopa sakliga skäl, som ligga till grund för den eller den ståndpunkten. Jag har icke gjort mig skyldig till någon förlöpnings mot någon i utskottet. Jag kan dock inte begripa, varför man just denna gång vill hemligstämpla utskottsbehandlingen.

Härpå yttrade:

Herr **Senander**: Herr talman! Här har under debatten mellan anhängarna till en lagstiftning mot det kommunistiska partiet försiggått en ordduell, som uteslutande rört sig på det juridiska planet. Vi äro av den meningen, att det här icke rör sig om en juridisk fråga, utan om en rent politisk fråga. Därav följer självfallet, att härklyverierna, huruvida lagen är ensidig eller mångsidig — jag tror ingen av dem, som yttrat sig i saken talat om lagens *allsidighet* — sakna betydelse. Om lagen skall få en ensidig, mångsidig eller allsidig tillämpning, är en fråga, om vem som innehar makten här i landet. Vi hävda bestämt, att denna lag liksom de flesta andra lagar har en sådan karaktär att den härskande riktningen kan ensidigt utnyttja den mot vilken annan riktning som helst.

Herr Lundstedt har här liksom vid flera föregående tillfällen med ett försök att verka patetisk särskilt understrukit kravet på en kriminalisering av vår rörelse. Jag undrar om herr Lundstedt någonsin tänkt sig en kriminalisering av de män inom storfinanserna, som för profitens skull driva en både laglig och olaglig utplundring av det svenska folket, varigenom arbetare och deras familjer genom svält och umbäranden drivas till en förtidig död. Naturligtvis har han aldrig tänkt sig en kriminalisering av dessa samvetslösa män. Tvärtom ha vi bevittnat, hurusom herr Lundstedt, naturligtvis mot god betalning, försvarar dem, som bedriva en dylik politik gentemot det svenska folket.

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

Vad slutligen beräffar påståendet om, att vårt parti skulle vara ett våldsparti, ber jag, herr talman, att ur den motion, som vi väckt i denna fråga, få föreläsa några rader beträffande detta spörsmål. Det heter där bl. a.: »Komunisterna sträva efter att vinna majoriteten av folket för kampen mot kapitalismens fördärvbringande system. Men om majoriteten av folket är vunnit för en omgestaltning av samhället och därvid möter våld från det härskande fåtalet, måste den naturliga följden bli att massorna resa våld mot våld för att säkra flertalets vilja. Den som bestrider massorna rätten därtill kan icke göra anspråk på att betecknas som anhängare av demokrati.» Märk väl att vår politik går ut på att vinna folkets flertal för kamp mot kapitalismen. Ingen kan kalla vårt parti för ett våldsparti. Vi hävda blott den mening, att, därest den härskande klassen, det härskande fåtalet, som alltid bestämmer vilka medel, som skola användas i kampen, resa våld mot flertalet, har flertalet rätt att svara med våld för att säkra flertalets vilja.

Fru Rönn-Christiansson: Herr talman! Herrar högermän ha i debatten uppträtt med bröstitoner, något som jag anser minst sagt olämpligt, då de själva sitta i glashus.

En replik till herr Nilsson i Göteborg. Herr Nilsson är både göteborgare och socialdemokrat, vilket i och för sig är ett bekymmer. Men herr Nilsson har även i annan riktning bekymmer, som är värt beaktande. Jag syftar på, att vad man nu i dag ämnar lagstifta om även kan komma att rikta sig mot hans parti. Herr Nilsson i Göteborg drog icke de rätta konklusionerna av sin historieskrivning beträffande nazismen och vad som försiggått i Tyskland. Han glömde bort att socialdemokratien i Tyskland gjorde vad den kunde för att slå ned kommunisterna och den radikala arbetarrörelsen. Den tyska socialdemokratien har ingenting att förebrå sig därvidlag. För att vara logisk borde man ju också då kunna säga, att herr Nilsson vore tacksam för den illegala tyska kommunistiska verksamheten.

Herr Hedlund i Östersund har fått påskrivit för att han skvallrade ur skolan. Hans replik till herr Nordström avsåg, förmodar jag, att vinna tillbaka en viss del av den förlorade prestige, men denna herr Hedlunds replik stod på samma låga nivå som hans anförande för en tid sedan, då han talade om sidenbältena.

Facit av årets riksdag skulle kunna sammanfattas i följande: Man har beskurit de sociala reformerna, d. v. s. man har beskurit anslaget till mödrahjälp, man har slopat arbetstidslagen och arbetarskyddet för kvinnorna, man har stiftat nya klasslagar, tjänstepliktslagen, och slutligen föreslagit speciella lagar mot den radikala arbetarrörelsen. Det är en sådan lagstiftning, som i dag skall stadfästas. Och vad har man då att förebrå det kommunistiska partiet?

Vår utrikespolitik har varit: fred åt Sveriges folk. Vår inrikespolitik innebär, att de breda fattiga folklagrens existensmöjligheter icke ytterligare skola beskäras. Det är alltså vår linje, utrikes- och inrikespolitiskt, och för detta skall man förbjuda det enda parti, som har 3,000 poliser till vittne på att det inte har någon som helst landsförrädisk verksamhet. Högern kan gå ut till väljarna i årets valrörelse och tala om för dem, hur duktigt partiet har varit under riksdagen och vad det lyckats åstadkomma — saker och ting, som man tidigare inte har drömt om skulle kunna gå i verkställighet. Men till sin hjälp har det också haft socialdemokraterna, som alltså fått spela denna ganska förtärliga roll.

Jag är medveten om, att vad vi kommunister här säga, icke vinner gehör. Men jag har velat säga detta, när man i dag går till attack mot det parti, som

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

(Forts.)

jag representerar. De representanter för socialdemokraterna, som ha sätte och stämma i denna kammare, ha varken förmåga, energi eller mod att gå emot den likriktningens anda, som nu går att förverkligas.

Herr Lindmark: Herr talman! Det har sina risker att göra uttalanden även i riksdagen. Herr Hedlund uttalade i sitt första anförande här i dag, att första delen av 1 § endast riktar sig mot kommunisterna. Men herr Hedlund underlät att tala om, att den senare delen av första stycket utvidgar möjligheten att omfatta dem man vill nå på ett sådant sätt, att man icke endast därmed kan inbegripa nazisterna utan vilket eventuellt förefintligt statsfientligt parti som helst. På grund av detta uttalande av herr Hedlund, som var alltför ensidigt, fick herr Nilsson i Göteborg anledning att tala om, att detta lagförslag endast siktar till eller åtminstone endast träffar kommunisterna. Här gör herr Nilsson en beskyllning först och främst mot Kungl. Maj:t att Kungl. Maj:t skulle ha varit så ensidig. Och herr Nilsson grundar sitt anförande på herr Hedlunds uttalande!

Jag är säker på att det behöver icke betygas, att Kungl. Maj:t i detta fall försökt att vara neutral, då det gäller att inrikta lagstiftningen mot olika sammanslutningar. Men för att icke det skall finnas det minsta skäl till tvekan härutinnan har första lagutskottet försökt att genom en omformulering göra det möjligt att få med även andra tänkta sammanslutningar av samhällsskadlig natur. Jag anser det vara nödvändigt att gentemot herr Nilsson anför detta till protokollet, så att det icke skall stå alldeles oemotsagt.

Men så har jag ett ord att säga till herrar kommunister. Det var en ganska intressant samling av uttalanden, som gjorts från detta håll. Herr Hagberg påstår: Det vare långt ifrån mig att jag skulle vilja rikets skada!, och herr Senander fällde nyss uttrycket: Vi kommunister vilja vinna folkets flertal, och ingen skall kalla oss för ett våldsparti! Och slutligen var det fru Rönn-Christiansson, som påstod: Vi vilja fred, vi vilja svenska folkets lycka! — detta sista är inte ordagrant återgivet men en sammanfattning av vad som är sagt.

Detta ger mig anledning att något blotta, vad det kommunistiska partiet vill enligt sina stadgar. Jag skall be att få besvara kammaren att lyssna härtill och att rum gives i protokollet till tjänst för kommande tiders forskning i handlingarna. Det gäller Sveriges kommunistiska parti, som är så fredligt och så utomordentligt som här har sagts!

När det gäller kommunisternas mål heter det i deras stadgar: »Såsom ledare och organisatör av proletariatets världsrevolutionerande rörelse och som för-svarare av kommunismens grundsatsar och syftemål strävar den kommunistiska internationalen efter att vinna den arbetande klassens flertal samt småbrukarnas och egnahemsägarnas breda lager, kämpar för att fastställa proletariatets världsdiktatoriska myndighet, för grundandet av en världsunion av socialistiska sovjetrepubliker, för 'klassernas' fullständiga utplånande samt för förverkligandet av socialismen — det första steget till det kommunistiska samhället.»

Detta är direkt citat. Det närmaste målet är sålunda åvägbringandet av proletariatets diktatur. Nu skall jag också något angiva vägarna och sättet för att nå detta mål. Det heter därom i den VI:e världskongressens uttalande: »Vid bestämmandet av den lämpligaste taktiken måste varje kommunistiskt parti taga hänsyn till det givna yttre och inre läget, graden av bourgeoisins fasthet och styrka, graden av proletariatets kampberedskap, mellanskiktens hållning o. s. v. Vid bestämmandet av sin lösen och sitt

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

program må partiet aldrig glömma, att slutmålet är maktens erövring och det borgerligt-kapitalistiska samhällets störtande.»

Jag skall citera ett par punkter till. När det gäller rörelsens inställning till den demokratiska samhällsuppfattningen heter det bland annat: »I allt sitt arbete, såsom ledare av revolutionära uppror, såsom organisatör av hemligt arbetande grupper, såsom fackföreningssekreterare, såsom agitator på massmöten eller såsom deputerad, som föreningsman eller som barrikadkämpe förblir kommunisten sig själv, den disciplinerade medlemmen av det kommunistiska partiet, den osjälviske kämpen och dödsfienden till det borgerliga samhället med dess ekonomiska grundvalar, dess statliga form, dess demokratiska ställning, dess religion och dess moral, han är den offervilligaste soldaten i proletärrevolutionen och den nya ordningens rastlöse apostel.»

Överhuvud taget, förkunnas det, ha arbetarna inga plikter mot det borgerliga samhället utan endast mot sin klass och sitt andliga fosterland, Sovjetunionen. Där ha vi väl det verkliga fosterlandet! Fosterlandskärleken är naturligtvis kärleken till Sovjetunionen! I VI:e världskongressens program anføres härom bland annat följande: »Det internationella proletariatet, som i Sovjetunionen har sitt enda fosterland, är förpliktigt att understödja den socialistiska samhällsordningen i Sovjetunionen och att med alla medel försvara den proletära diktaturens land mot övergrepp från de kapitalistiska staterna. Därest de imperialistiska staterna överfalla Sovjetunionen med krig, måste det internationella proletariatets svar bli djarva och energiska massaktioner i och för störtande av de imperialistiska regeringarna och för upprättande av proletariatets diktatur och förbund med Sovjetunionen.»

Jag har i all hast gjort ett fåtal citat ur denna redogörelse för vad det kommunistiska partiet är. Det finns andra, ännu djärvare uttalanden, som jag emellertid i hastigheten inte har kunnat utvälja. Tydligt och klart är, att partiet är ett våldsparti. Det är icke detta fredliga parti, som talarna inom det kommunistiska partiet ha givit sig ut för att tillhöra. Deras fosterland är icke Sverige, deras mål är icke Sveriges lycka och fred utan samhällets omstörtande. Om det också skulle vara en lagstiftning, som ensidigt vore riktad mot det kommunistiska partiet, vore det anledning nog att antaga en sådan lag.

Nu är det dock så, dess bättre, att lagen syftar åt alla håll, är inriktad att gälla alla de olika sammanslutningar, som kunna ha till syfte att skada riket. Vi ha redan vid detta års riksdag antagit lagändringar och tillägg till 8 kap. strafflagen. Det gäller en lagstiftning, som skall träffa de enskilda landsförrädarna. Med den lagstiftning, som vi i dag gå att besluta, vilja vi träffa sammanslutningar, som ha samma syfte till mål.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Luleå, som nu för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Jag vill bara anteckna till protokollet, att herr Lindmark föreläste om kommunisternas program ur den publikation från år 1935, som vi populärt bruka kalla för den statsfientliga kommitténs betänkande.

När detta behandlades vid riksdagen 1936 krävdes av en medlem av det socialdemokratiska partiet, nämligen redaktör Höglund, att överståthållaren i Stockholm skulle undersöka, hur kommittén hade fått tag i eller på vad sätt polisen hade kunnat till kommittén förmedla vissa dokument, som han påvisade vara uppenbart falska. Jag vet inte, om överståthållarämbetet har utrett, hur polisen fått reda på dessa falska dokument.

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

(Forts.)

Nu vill jag inte påstå, att det som herr Lindmark citerade var falskt, ty denna utredning består icke blott av falska utan även av riktiga dokument.

Såvitt jag kunde höra i hastigheten innebar de av herr Lindmark citerade uttalandena i huvudsak en riktig uppfattning av kommunisternas allmänna internationella riktlinjer.

Vidare vill jag säga det, då herr Lindmark i dag tager upp ett uttalande om att vi skola arbeta för ett förbund mellan exempelvis Sverige och andra stater och Sovjetunionen, att det är mycket möjligt, att Sverige mycket snart kan komma att befinna sig i den situationen, att inte bara kommunisterna utan också andra partier, ja varför inte herr Lindmarks parti, komma att arbeta för samma sak. Man behöver ju inte vara något särskilt snille på utrikespolitikens område för att begripa, att om Sverige i dag vill hävda sig och bestå som självständig nation, bör det sörja för att det har något ryggstöd, och ett sådant ryggstöd kan lämpligen bara vara ett förbund med Sovjetunionen.

Herr **Lindmark** erhöll jämväl för kort genmäle ordet och yttrade: Herr talman! Jag vill erinra, att i det citat jag anförde heter det direkt: »Sovjetunionen är vårt fosterland.» Så säger alltså det kommunistiska partiet. Vidare vill jag säga, att det betänkande, ur vilket jag gjort dessa utdrag, är avgivet av en av Kungl. Maj:t tillsatt sakkunnigkommitté, som utarbetat förslag angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet. Det bör ju tillmätas vitsord.

Herr **Hagberg** i Luleå, som ånyo erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman. Jag betvivlar starkt, att det i denna urkund icke talas om att Sovjetunionen, som genomför vårt program, är vårt *andliga* fosterland, ja jag tror, att det står, att Sovjetunionen är kommunisternas andliga fosterland. Men det bör läsas i ett sådant av mig angivet sammanhang.

Herr talmannen lämnade ånyo ordet för kort genmäle till

Herr **Lindmark**, som yttrade: Herr talman! Det blir faktiskt inte bättre genom att herr Hagberg förklarar, att Sovjetunionen är ert *andliga* fosterland. Det inbegriper mycket mer — religion, moral, rättsordning och mycket mera.

Vidare anförde:

Herr **Vougt**: Herr talman! Jag skall bara göra en kort deklARATION, innan kammaren skrider till votering i denna fråga. Innan jag gör det, skall jag emellertid be att få säga fru Rönn-Christiansson, att när hon nyss erinrade om att hon och hennes parti hade 3,000 poliser till vittnen på att de inte voro landsförrädare, började en liten historia cirkulera i bänkraderna. Det var historien om en man, vars sinnestillstånd på goda grunder misstänktes för att vara obalanserat, men som av myndigheterna fick intyg på att han var klok. Han försummade aldrig, när man betvivlade hans intelligens, att påpeka: Till skillnad från er andra har jag intyg på att jag är klok.

Det har vilat över denna debatt en viss stämning av resignation, som om kammarens ledamöter med undertryckande av det obehag, som säkerligen många känna, finna sig nödsakade att rösta för förslaget, därför att det presenterats, sådant det nu ter sig med en liten ändring av första lagutskottet, som resultat av långa överläggningar inom regeringen. Den magiska kraften

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.
(Forts.)

är så stor, att man är beredd på många håll att övervinna sin motvilja, trots att statsministern upplyst oss om att han för sin del ursprungligen, innan regeringen kom till en annan uppfattning, under regeringens överläggningar yrkat på samma linje, som nu företrädes i herr Karl Karlssons m. fl. reservation.

Jag har redan när man började diskutera frågan om att upplösa partier anmält min motvilja mot sådana utvägar, inte av principiella men snarare av praktiska skäl. Jag menar nämligen, att om man upplöser partier och missgäpliga grupper, ger man dem i själva verket ökade möjligheter gentemot samhället att driva den propaganda, som är farligast, d. v. s. den som sker i tysthet.

Nu innebär ju förslaget, sådant det föreligger i utskottets omredigering — för övrigt också i den punkten i Kungl. Maj:ts förslag — endast en fullmakt, och jag kunde ju nöja mig med att ställa mitt avgörande på framtiden intill den tidpunkt, då det eventuellt kan komma inför riksdagen ett förslag om att upplösa ett eller flera partier. Jag fruktar emellertid, att om denna fullmaktslag kommer till, ger den upphov till så starka krav på en tillämpning, att det kommer att bli inte bara en kraftig påpressning på regeringen — en påpressning som jag visst tror att regeringen kan motstå — utan också till strider i pressen och till alldeles onödiga diskussioner. Jag anser, att denna fara är ofantligt mycket mindre, om man går till väga så som i reservationen föreslagits, d. v. s. om riksdagen och regeringen gemensamt få taga ställning till det aktuella fallet, om vi komma i ett sådant läge, att en upplösning av en eller flera grupper eller partiriktningar betraktas såsom erforderlig. Nu är i alla fall läget det, att vi alla utgå ifrån, att under den närmaste framtiden skall lagen inte behöva tillämpas.

Det är med hänsyn till det jag i korthet anmärkt, som jag kommer att rösta för den reservation, som är avgiven av herr Karl Karlsson m. fl.

Herr Brädefors: Herr talman! Jag skulle endast vilja säga ett par ord till herr Lindmark. Om alla skulle tolka vad de läsa så som herr Lindmark, skulle man få fram alldeles otroliga saker. Han citerade, att kommunisterna syftade till proletariatets diktatur, och han läste också, att de skulle erövrå arbetarklassens majoritet. Alltså skulle det kommunistiska partiet vara ett våldsparti. Behöver man vara ett våldsparti, när man erövrå majoriteten? Ett sådant parti behöver inte vara ett våldsparti. Låt oss taga ett exempel från den svenska riksdagen. Här behöva inte högern, socialdemokraterna, bondeförbundet och folkpartiet sammanslagna vara något våldsparti, utan de kunna på rent parlamentarisk väg genomföra t. ex. en sådan lagstiftning, som den det nu är frågan om. Men är det sådant herr Lindmark kallar för våld, då erkänner han, att dessa fyra partier i den svenska riksdagen göra en våldsåtgärd mot de övriga partierna. Det är ett erkännande alltså, ifall han nu kallar sådant för våld. Eller förstår han kanske inte, att om man har majoritet bakom sig, vilket kommunisterna sträva efter, kan man inte tala om våldsparti!

Härefter erhöå fru **Rönn-Christiansson** ordet för kort genmäå och ytt-råde: Herr talman! När pennan är vulgår, herr Vougt, kan det vara omväxling, att den talade repliken är löjlig.

Härpå anförde:

Herr Lindmark: Herr talman! Jag vill gentemot herr Brädefors erinra om att kommunisterna bygga på Marx och hans formulering i Det kom-

Förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

(Forts.)

munistiska manifestet. Det kommunistiska partiet har inte tagit avstånd från det, och där heter det: »Kommunisterna försmå att hemlighålla sina åsikter och avsikter. De förklara öppet, att deras mål blott kan nås genom en *våldsam omstörtning* av all hittillsvarande samhällsordning. Må de härskande klasserna darra för en kommunistisk revolution. Proletärerna ha i den ingenting annat att förlora än sina bojor, men de ha en värld att vinna. Proletärer i alla länder, förenen eder!» Vidare vittnesbörd kräves inte.

Herr **Brädefors**: Herr talman! Marx säger också, att kommunisterna sträva efter att erövra arbetarklassens majoritet, och inte endast majoriteten utan praktiskt taget hela arbetarklassen, för genomförande av sina syften.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag vill inte lämna obemött herr Vougts försök att spänna mig för herr Hedlunds vagn. Det är riktigt, att jag har hävdad den meningen, att en lagstiftning in casu skulle vara mera lätthanterlig. Men den omständigheten, att jag biträtt regeringspropositionen, ger ju belägg för att efter diskussionen accepterade jag denna utväg såsom den nu lämpligaste. Jag tror, att herr Vougt har fel, när han tror att ett avslag på förslaget nu skulle väcka mindre diskussion än ett antagande. Säkerligen är det ganska nyttigt att få denna fråga ur världen åtminstone för en tid framåt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den av herr Karl Karlsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; samt 4:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, varom yrkande under överläggningen framstälts av herr Spångberg; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl av herr Hedlund i Östersund, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Karl Karlsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Hagberg i Luleå, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 130 ja och 23 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Andra kammarens protokoll 1940. Nr 38.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat:

första lagutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m. och lag med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckta motioner om inbegripande av skriv- och telegrafistkramp under lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! På grund av rådande förhållanden ha statens finanser och det allmänna läget i landet utvecklats på ett sätt, som blivit icke blott allvarligt utan även oroande.

Det behöves icke spillas många ord på att utveckla denna mening. Saken är allmänt känd. Statsutgifterna stiga i alltjämt ökad takt. Budgetunderskottet för löpande år, som i december föregående år beräknades till 260 miljoner kronor och i januari till 520 miljoner kronor, antages numera stiga till 1 miljard kronor. För nästa budgetår kalkyleras — visserligen med högst ovissa premisser — med ett budgetunderskott av likaledes 1 miljard kronor eller om försvarsberedskap och materielanskaffning under hela året skall fortsätta med samma intensitet, som just nu råder, till 1½ miljard eller däröver.

Dessa budgetunderskott uppkomma trots att beskattningen, som redan före kriget kommit upp på en synnerligen hög nivå, under det nu gångna budgetåret skärpts med en rad ytterligare pålagor, vilka för budgetåret beräknas inbringa en merinkomst å över 500 miljoner kronor. Därjämte äro ytterligare förslag förebådade, som komma att öka skattetrycket med kanske ett eller annat hundratal miljoner kronor därutöver.

De efter denna enorma beskattning kvarstående budgetunderskotten måste täckas med lån. Mycket stora ansträngningar ha gjorts att med anlitande av folkets berömvärda offervilja tillföra staten mycket betydande lånebelopp. Trots alla dessa ansträngningar och all denna offervilja förefaller det dock icke sannolikt, att staten skall kunna ur medborgarnas löpande inkomst som lån erhålla de medel, som erfordras för täckande av budgetbristen.

Läget synes sålunda vara, att trots utomordentliga skatteökningar och trots utomordentliga ansträngningar för upptagande av lån staten likväl icke kan på ordinär och finansiellt tillfredsställande väg erhålla täckning för samtliga utgifter under detta och nästföljande budgetår. Huru i en sådan situation en försämring av penningvärdet genom inflation skall kunna undvikas är svårt att se. Jag skall icke här gå in på de olika finansiella problem, som upprullas inför detta perspektiv. Men det kanske dock bör sägas, att en stark inflation näst efter frihetens förlust är en av de största olyckor, som kan dräbba vårt folk. Den angriper direkt och omedelbart de svagast ställda i samhället, och den snedvrider och derangerar samtidigt näringslivet, med påföljd att trots

Interpellation. (Forts.)

tillfälligt skenbara stora vinster näringslivets förmåga att skapa en tryggad folkförsörjning för de breda lagren allvarligt skadas och försämras.

Detta är utgångsläget.

Dessa svårigheter härleda sig ur de i förhållande till folkhushållets ekonomiska resurser alltför stora utgifterna. Det gäller statens utgifter, kommunernas utgifter och de enskildas utgifter. De enskilda tvingas redan nu genom beskattning, prisstegringar, deltagande i folklån m. m. till starka inskränkningar, och ytterligare sådana bliva nödvändiga. För staten gäller i nuvarande läge, att åtgärder, som äro erforderliga för försvaret av vår frihet och självständighet, icke få underlåtas och att utgifterna därför ej nu kunna inskränkas. Det återstår därför blott att med all kraft arbeta på att de för försvaret anvisade medlen bli använda på mest ekonomiska sätt, samt att begränsa de civila stats- och kommunalutgifterna. I förslaget till riksstat för 1940/41 uppgå de egentliga statsutgifterna å samtliga huvudtitlar med frånräknande av den fjärde till 1,094 miljoner kronor.

Jag vill nu begränsa mig till dessa statens civila utgifter med en sidoblick på kommunerna. Det finns i huvudsak två sätt att spara. Det ena är att draga in anslag till ändamål, som visserligen äro behjärtansvärda men som i nuvarande läge måste stå tillbaka för nödvändigheten att genom ett förstärkt försvar bevara vår frihet och att skydda vårt folk för en inflations förödande verkningar. Det andra är att genomföra en rationalisering och effektivisering inom den offentliga verksamhet, som alltjämt måste hållas i gång.

Enligt min mening finnas på dessa vägar möjlighet att spara, om tillräcklig vilja och kraft förefinnes för denna uppgift.

Både om inskränkningar och besparingar och om rationalisering eller effektivisering har åtskilligt talats men såvitt jag förstår har ännu icke allt åtgjorts som göras kan. Tiden synes nu sådan att det är nödvändigt att gå från ord till handling. Att uppnå besparingar är dock en svår sak, och det är icke lätt att på förhand göra upp ett schema för var och hur de skola uppnås. De måste frampressas under det löpande arbetet, och de böra kunna pressas fram, om arbetet sker under en bestämd vilja att verkligen åstadkomma betydande resultat.

En stor besparingsaktion kan aldrig undgå att stöta många enskilda smärre och större intressen, politiska gruppintressen och jämväl allmänna intressen. Om emellertid utgiftsbegränsning är ett nödvändigt nationellt mål, måste jämväl sådana intressen stå tillbaka. Stora resultat kunna icke uppnås med mindre än att regeringen såsom sådan går kraftigt in för saken. Hur arbetet sedan skall bedrivas blir regeringens sak att avgöra. Det förefaller, som om det måste ske på det sättet, att regeringen dels i allt sitt görande och låtande slår in på en radikal besparingslinje, dels också skaffar sig organ av olika slag för planläggning eller utförande av besparingsarbetet, särskilt i den del som rör rationaliseringen inom den offentliga förvaltningen. Vid flera tillfällen har härvid den åsikten framförts, att för rationalisering av den offentliga verksamheten bör tillsättas en särskild riksekonomikommission, sammansatt av handlingskraftiga, praktiskt dugliga och kunniga män, vilka med kraftigt stöd av regeringen och med hjälp av särskilda experter gå igenom den offentliga verksamhetens alla olika grenar stycke för stycke samt hos vederbörande ämbetsverk och andra allmänna institutioner framlocka eller framtvinga den besparingsvilja i det dagliga arbetet, varförutan det hela ej kan förväntas leda till målet. Det må erinras om att stora resultat genom en på detta sätt inriktad besparingsaktion på sin tid vunnos beträffande S. J. Detta arbetsätt med en särskild ekonomikommission avviker i hög grad från de Geddeskommittéer, som under 1920-talet tillsattes i vårt land, men som avsatte jäm-

Interpellation. (Forts.)

förelsevis små resultat. Det synes icke osannolikt, att den här angivna linjen kan vara riktig och att man alltså icke genom kommittéarbete med i vidlyftiga betänkanden resulterande utredningar kan uppnå resultat, medan däremot en handlingskraftig praktisk kommission i samverkan å ena sidan med regeringen och å andra sidan med ämbetsmyndigheter och alla dem som omhänderha statsutgifterna skulle kunna uppnå betydande resultat.

På grund av vad sålunda anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande frågor:

1) Är regeringen beredd att med all nödig kraft vidtaga besparingsåtgärder inom den svenska statsförvaltningen och statsverksamheten — naturligtvis utan eftersättande av försvarets och den militära beredskapens krav?

2) Vilka åtgärder finner regeringen påkallade, under förutsättning att regeringen beaktar de synpunkter, som ovan framförts?

Denna hemställan bifölls.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 54 regeringsformen samt §§ 37 och 50 riksdagsordningen jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 25, i anledning av väckt motion om allmän revision av grundlagarna m. m.;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 30 riksdagsordningen;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 110 regeringsformen samt § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen och § 38 riksdagsordningen samt till införande i tryckfrihetsförordningen av en ny paragraf, betecknad såsom § 6, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i vissa delar av tryckfrihetsförordningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under rikstatsens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöning av viss krigspolispersonal;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till avlöningar vid fartygsinspektionen;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för uppförande av en anläggning för tillverkning av strängbetong;

nr 215, i anledning av väckt motion angående planmässigt och effektivt tillgodogörande inom vårt försvar av de värnpliktigas civila kunskaper och yrkesfärdigheter;

nr 216, i anledning av väckt motion om anslag till drivmedelsanläggningar vid vissa av flygvapnets flygplatser m. m.;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare medel för kontroll och undersökning av gasgeneratoraggregat;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående byggnader för nomadskolorna;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kostnader för årlig taxering för budgetåret 1940/41;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till bidrag till skattetyngda kommuner m. m.;

nr 222, i anledning av väckta motioner om understöd åt landsting och kommuner, vilkas ekonomiska ställning i synnerlig grad ogynnsamt påverkats av manskapsinkallelserna i samband med den förstärkta försvarsberedskapen; och

nr 223, i anledning av väckt motion om uppläggande av offentligt register över i riket befintliga stiftelser och donationer;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 39, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande avdrag för förlust vid beräkning av skattepliktig inkomst av fastighet, rörelse och tillfällig förvärvsverksamhet;

nr 40, i anledning av väckta motioner om sådan ändring av skattebetalningssystemet att skatterna komma att betalas samma år som inkomsten intjänats m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för åvägbringande av effektivare kronouppbörd och skärpt kontroll därå;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till förordning om tilläggsskatt å bensen, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående underlättande av hjälpsändningar till krigsfångar och vissa andra krigsoffer;

nr 44, i anledning av väckta motioner angående skatt å vissa slag av vecko-tidningar m. m.; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om höjning av utskiftningskatten jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 7 och 61 §§ strafflagen för krigsmakten;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § moratorielagen; och

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av visst förordnande;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 37, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om semester;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, m. m.;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot arbets-tagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m.;

nr 40, angående ersättning åt kanslirådet Helge Berglund, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.; och

nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i värnpliktslagen den 30 juni 1936 (nr 443), dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förberedande arbeten å vissa staten tillhöriga torvmossar;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition angående reglering av förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställning om anslag till statens hingstdepåer och stuteri;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till extra utgifter, dyrtidstillägg och barntillägg för budgetåret 1940/41; och

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond.

§ 14.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 345, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till statens biltrafiknämnd;

nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Civil personal vid krigsrätterna: Ersättningar till civila ledamöter i fältkrigsrätter m. m.; samt

från riksdagens kansli:

nr 358, angående åtgärder mot nedskräpande eller vandalisering och förstöring av mark eller vatten inom bebyggda områden eller i dessas närhet; och

nr 359, angående vattenförsörjningen för vissa bebyggelseområden på landsbygden.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Herr talmannen meddelade, att den ledighet från riksdagsgöromålen, som den 10 maj 1940 beviljats herr Lundberg för utrikes resa i statligt uppdrag tills vidare från och med den 14 i nämnda månad, nu upphört och att herr Lundberg denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Svensson</i>	under	2 dagar	fr. o. m.	den 10 juni,
› <i>Pettersson</i> i Hallbacken	›	2	›	› 11
› <i>Jansson</i> i Frändesta	›	2	›	› 8
› <i>Petersson</i> i Karlskrona	›	2	›	› 10
› <i>Gustafsson</i> i Lekåsa	›	2	›	› 9

herr <i>Sjögren</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 9 juni	
› <i>Skoglund</i>	› 2 › › › 9 › och	
fru <i>Humla</i>	› 2 › › › 9 › .	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.21 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 11 juni.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 4, den 5 och den 7 innevarande juni.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 24—29, statsutskottets utlåtanden nr 4 och 212—223, bevillningsutskottets betänkanden nr 39—45, första lagutskottets utlåtanden nr 55—57 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 37—39.

§ 3.

Föredrogs andra lagutskottets memorial, nr 40, angående ersättning åt kanslirådet Helge Berglund, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades ånyo andra lagutskottets utlåtanden nr 41 och 42 samt jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 56—59.

§ 5.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren ville besluta, att å morgondagens föredragningslista två gånger bordlagda ärenden skola uppföras i följande ordning, nämligen först statsutskottets utlåtanden nr 4 och 212—223, därefter jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 56—59 och därefter övriga ärenden i den ordning, i vilken de finnas upptagna å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckt motion om ändrad ordning för genomförande av beslut om grundlagsändring; och

nr 31, över väckta motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 260, med förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet;

sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 58, i anledning av väckta motioner om utredning rörande komplettering av den genom Kungl. Maj:ts proposition nr 260 föreslagna lagen angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 368, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om nöjesskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

från bankoutskottet:

nr 361, angående användande av riksbankens vinst för år 1939;

nr 362, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer m. m.;

nr 363, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.; och

nr 364, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående översten F. A. K. Allbrandts tjänstepensionsförmåner i händelse av förflyttning till lägre beställning; samt

från första lagutskottet:

nr 365, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet, dels ock vissa i ämnet väckta motioner;

nr 366, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m. och lag med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.; och

nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 16:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Staxäng</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 20 juni och
, <i>Isacsson</i>	, 4 , , 12 , .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.10 e. m.

In fidem
Sune Norrman.